

**PERHEEN SOSIAALISEN TUEN YHTEYS LASTEN JA NUORTEN
KOULUKIUSAAMISKOKEMUKSIIN: WHO-KOULULAISTUTKIMUKSEN
TULOKSIA 2014**

Erika Mattila

Terveyskasvatuksen pro gradu -tutkielma
Liikuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

TIIVISTELMÄ

Mattila, E. 2021. Perheen sosiaalisen tuen yhteys lasten ja nuorten koulukiusaamiskokemuksiin: WHO-Koululaistutkimuksen tuloksia 2014. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, Terveyskasvatuksen pro gradu -tutkielma, 53 s., 18 liitettä.

Koulukiusaamista esiintyy todennäköisesti kaikissa oppilaitoksissa ja se koskettaa suorasti 20–35 prosenttia lapsista ja nuorista. Koulukiusaaminen on suuri uhka lasten ja nuorten kehitykselle ja terveydelle lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Sosiaalisen tuen on tunnistettu olevan tärkeä perusta ihmisen hyvinvoinnille ja perhe on yksi lasten ja nuorten merkittävimmistä sosiaalisen tuen lähteistä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten perheen sosiaalinen tuki on yhteydessä lasten ja nuorten koulukiusaamiskokemuksiin. Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin sukupuolen, luokkatason ja perheen koetun taloudellisen tilanteen yhteyttä koulukiusaamiskokemuksiin.

Tutkimuksen aineistona käytettiin Suomessa kerättyä vuoden 2014 WHO-Koululaistutkimuksen osa-aineistoa, jossa oli mukana suomenkielistä perusopetusta antavien koulujen 5.-, 7.- ja 9.-luokkalaiset lapset ja nuoret (n=5925). Koulukiusaamista tarkasteltiin huomioiden kiusaajan, kiusatun ja kiusaaja-uhrin roolit. Perheen sosiaalista tukea tarkasteltiin perheeltä saadun tuen, perheen vuorovaikutusilmapiirin sekä äidin ja isän kanssa kommunikoinnin näkökulmista. Aineiston analysoinnissa tilastollisina menetelminä käytettiin ristiintaulukointia, khiin neliötestiä, yksisuuntaista varianssianalyysia sekä binääristä logistista regressioanalyysia.

Tulosten mukaan oppilaista 10 prosenttia oli kiusaajia, 17 prosenttia kiusattuja ja 10 prosenttia kiusaaja-uhreja. Kiusaajan rooli oli todennäköisempi pojilla, 7.-luokkalaisilla ja perheen tuen heikommaksi kokeneilla oppilailla. Kiusatun roolia ennustivat alempi luokkataso, huonoksi koetut perheen taloudellinen tilanne ja vuorovaikutusilmapiiri sekä vaikea kommunikointi isän kanssa. Kiusaaja-uhrin rooli oli todennäköisempi pojilla, alemmilla luokkatasoilla sekä perheen taloudellisen tilanteen huonoksi sekä kommunikoinnin äidin ja isän kanssa vaikeaksi kokeneilla.

Tulosten perusteella koulukiusaaminen koskettaa merkittävää osaa peruskoulun oppilaista. Heikko perheen sosiaalinen tuki on yhteydessä yleisempiin lasten ja nuorten koulukiusaamiskokemuksiin. Perheen sosiaalisen tuen merkitykseen tulisi kiinnittää huomiota terveyden edistämisen ohjelmissa myös koulukiusaamisen ehkäisemiseksi. Jatkossa aihetta tulisi tarkastella myös muiden kiusaamisprosessin roolien näkökulmasta sekä muut sosiaalisen tuen lähteet huomioiden.

Asiasanat: koulukiusaaminen, lapset ja nuoret, perhe, sosiaalinen tuki

ABSTRACT

Mattila, E. 2021. The association between family social support and school bullying experiences of children and adolescents: Results of the HBSC study 2014. Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä, Master's thesis, 53 pp., 18 appendices.

School bullying is likely to occur in all educational institutions and directly affects 20-35 percent of children and adolescents. School bullying is a major threat to the development and health of children and adolescents in the short and long term. Social support has been identified as an important basis for human well-being and family is one of the most important sources of social support for children and adolescents. The aim of this study was to investigate the association between family social support and school bullying experiences of children and adolescents. Also, it was examined if gender, grade level, and perceived family affluence were associated with school bullying experiences.

The data used in this study was a part of the Health Behavior of School-aged Children study (HBSC) collected in 2014 in Finland. The data consisted of 5th, 7th, and 9th grade students from Finnish-speaking schools (n= 5925). School bullying was examined taking into account the roles of bully, victim, and bully-victim. Family social support was examined from the perspectives of family support, family communication environment, and communication with mother and father. The methods of analysis were cross-tabulation, chi-square test, one-way analysis of variance, and binary logistic regression.

The results show that 10 percent of the students were bullies, 17 percent were victims and 10 percent were bully-victims. Boys, 7th grade students, and children who experienced poor family support were more likely to bully. Students were more likely to be victims if they were on the lower grade level, perceived poor family affluence, felt that the family communication environment was poor, and had difficulties communicating with their father. Boys, 5th and 7th grade students, and those who perceived poor family affluence and had difficulties communicating with their mother and father were more likely to be bully-victims.

The results reveal that school bullying affects a significant proportion of primary and secondary school students. There is a link between poor family social support and the bullying experiences of children and adolescents. The meaning of family social support should be emphasized in health promotion programs to prevent school bullying. Future research should investigate the issue from the perspective of other roles of the bullying process and the other sources of social support.

Key words: school bullying, children and adolescents, family, social support

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO.....	1
2 KOULUKIUSAAMINEN.....	2
2.1 Koulukiusaaminen ja sen yleisyys.....	2
2.2 Koulukiusaamisen muotoja.....	4
2.3 Koulukiusaamisprosessin roolit.....	6
2.3.1 Kiusaaja.....	7
2.3.2 Kiusattu.....	8
2.3.3 Kiusaaja-uhri.....	8
2.3.4 Muut roolit.....	9
3 SOSIAALINEN TUKI.....	11
3.1 Sosiaalisen tuen määrittelyä.....	11
3.2 Sosiaalisen tuen lähteet lapsilla ja nuorilla.....	12
3.3 Perheen sosiaalinen tuki.....	13
4 KOULUKIUSAAMISKOKEMUKSET JA SOSIAALINEN TUKI.....	16
4.1 Aikaisempi tutkimustieto.....	16
4.2 Yhteenveto ja laadunarviointi.....	18
5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	20
6 TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT.....	21
6.1 Tutkimuksen mittareiden kuvaus.....	22
6.2 Analyysimenetelmät.....	24
7 TULOKSET.....	26

7.1	Lasten ja nuorten koulukiusaamiskokemukset	26
7.2	Lasten ja nuorten kokema perheen sosiaalinen tuki	28
7.3	Koulukiusaamiskokemusten ja perheen sosiaalisen tuen yhteys.....	30
8	POHDINTA.....	38
8.1	Pohdinta ja johtopäätökset.....	38
8.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	41
8.3	Jatkotutkimusaiheita	43
	LÄHTEET	44
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Koulukiusaamista on esiintynyt niin kauan, kuin kouluja on ollut olemassa ja todennäköisesti kaikissa oppilaitoksissa kohdataan kiusaamista (Smith & Sharp 1994; Salmivalli 2003, 6). Kansainvälisten arvioiden mukaan koulukiusaaminen koskettaa suoraan 20–35 prosenttia lapsista ja nuorista (Modecki ym. 2014; Juvonen & Graham 2014). Koulukiusaaminen on kuitenkin ryhmäilmiö ja näin ollen lähes kaikki kiusaajan ja kiusatun kanssa samaan ryhmään kuuluvat ovat jollain tavalla osana kiusaamisprosessia (Salmivalli 1998, 14). Koulukiusaaminen on vakava riski lapsen terveydelle ja kehitykselle, sillä kiusattujen ja kiusaajien on todettu kärsivän muita oppilaita enemmän sosiaalisista, psyykkisistä ja emotionaalisista vaikeuksista sekä käyttäytymisen häiriöistä (Rigby 2001; Östberg ym. 2017). Ongelmat näyttävät kasaantuvan erityisesti kiusaaja-uhreille, eli oppilaille, jotka sekä kiusaavat muita oppilaita että ovat kiusaamisen uhreja (Kaukiainen ym. 2002).

Perhe on yksi yleisimmistä lasten ja nuorten sosiaalisen tuen lähteistä (Cauce & Srebnik 1990). Sosiaalisen tuen ja toimivan vuorovaikutuksen on huomattu olevan merkityksellistä muun muassa lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveystietämisen kannalta (Duncan ym. 2005; Chu ym. 2010). Kansainvälisissä tutkimuksissa on saatu viitteitä siitä, että heikompaa perheen ja vanhempien sosiaalista tukea kokevat lapset ja nuoret ovat todennäköisemmin kiusaajia tai kiusattuja verrattuna parempaa tukea saaviin vertaisiin (Chan & Chui 2013; Chang & Wong 2015; Östberg ym. 2017; Choi & Park 2018). Suomessa aihetta ei ole tutkittu viime vuosina.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää perheen sosiaalisen tuen yhteyttä suomalaisten lasten ja nuorten koulukiusaamiskokemuksiin. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan eroja kyseisissä ilmiöissä luokkatason, sukupuolen ja perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan. Aineistona käytetään vuoden 2014 WHO-Koululaistutkimuksen osa-aineistoa, mikä kattaa suomenkielistä perusopetusta antavien koulujen 5.-, 7.- ja 9.-luokkalaisten oppilaita.

2 KOULUKIUSAAMINEN

2.1 Koulukiusaaminen ja sen yleisyys

Olweus (1992, 14) määrittelee kiusaamisen toistuvaksi ja pidemmällä aikavälillä tapahtuvaksi negatiivisille teoille altistamiseksi, jonka tavoitteena on satuttaa kiusattua tai aiheuttaa hänelle uhattu ja epämukava olo. Negatiivisiksi teoiksi luokitellaan sekä verbaalista aggressiota että fyysistä kontaktia sisältävät teot (Olweus 1992, 14–15). Salmivallin (1998c, 29) mukaan kiusaaminen on aina aggressiota, eli käyttäytymistä, jolla pyritään vahingoittamaan jollain tapaa kiusattua osapuolta.

Aggressiotutkimus ja kiusaamistutkimus limittyvät hyvin saman teeman ympärille mutta kaikki aggressio ei ole kiusaamista (Salmivalli 1998c, 29). Smithin ja Sharpin (1994) mukaan kiusaaminen on vallan väärinkäyttöä ja Olweus (1999) korostaakin kiusatun ja kiusaajan voimasuhteiden epätasapainoisuutta kiusaamistilanteissa. Kiusatulle tyypillistä on hänen puolustuskyvyttömyytensä joko fyysisten, psyykkisten tai sosiaalisten ominaisuuksien osalta (Olweus 1992, 15). Jos siis tilanteen osapuolet ovat edellä mainituilta ominaisuuksilta yhtä vahvoja, ei ilmiötä määritellä kiusaamiseksi (Olweus 1992, 15). Lisäksi kiusaaja ei aina ole aggressiotilassa kiusatessaan, vaan toimii usein hyvin harkitusti ja suunnitelmallisesti (Salmivalli 1998c, 31).

Salmivallin (1998c, 11) mukaan kiusaamisilmiölle on tyypillistä, että se tapahtuu vertaisten toimesta ryhmissä ja ympäristöissä, joihin kuulumisen ei ole vapaaehtoista. Tällaisia ympäristöjä ovat esimerkiksi luokkaryhmät tai työpaikat (Salmivalli 1998c, 11). Suomalaiset lapset ja nuoret kokevat selvästi eniten kiusaamista kouluympäristöissä, kun taas seuraavaksi yleisintä ovat internetissä sekä liikunta- ja urheiluharrastuksissa tapahtuva kiusaaminen (Laine ym. 2016). Koulukiusaaminen on hyvin vanha ilmiö ja voidaankin sanoa, että sitä on esiintynyt niin kauan kuin kouluja on ollut olemassa (Smith & Sharp 1994). Koulukiusaamiseen liittyvä tutkimus on kuitenkin yleistynyt vasta 1970- ja 1980-luvuilta lähtien, jolloin kiusaamisen käsite ja ilmiön moniulotteisuus ovat alkaneet tarkentua (Smith & Sharp 1994).

Perusopetuslain (1998) mukaan jokaisella oppilaalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Näin ollen kaikenlainen koulussa tai koulumatkalla tapahtuva kiusaaminen, häirintä tai väkivalta on kiellettyä ja koulun henkilökunnan tulee puuttua siihen yhdessä oppilaiden huoltajien kanssa (Perusopetuslaki 1998; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 43). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014, 27) mainitaan kaikkeen kiusaamiseen, väkivaltaan, rasismiin tai muuhun syrjintään puuttuminen osana turvallisen arjen luomista ja oppilaiden hyvinvoinnin edistämistä. Osana koulukohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa on opetuksen järjestäjällä myös velvollisuus laatia suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kaikenlaiselta kiusaamiselta (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 79).

Koulukiusaamisen esiintyvyyttä on vaikea arvioida, mutta Salmivallin (2003, 6) mukaan todennäköisesti kaikissa oppilaitoksissa esiintyy jonkinasteista kiusaamista. Koulukiusaamisen esiintyvyys vaihtelee suuresti eri tutkimuksissa osittain mittaustavan ja kiusaamisilmiön määrittelyn mukaan (Menesini & Salmivalli 2017). Kansainvälisten arvioiden mukaan noin 20–35 prosenttia lapsista ja nuorista on suoraan osallisina koulukiusaamisessa (Modecki ym. 2014; Juvonen & Graham 2014). Kiusaajien osuuden on arvioitu olevan 4–9 prosenttia, kiusattujen 9–25 prosenttia ja kiusaaja-uhrien vajaat 10 prosenttia kouluikäisistä lapsista ja nuorista (Nansel ym. 2001; Modecki ym. 2014; Juvonen & Graham 2014). Kokonaisuudessaan suomalaisista lapsista ja nuorista yhdestä kahdeksaan prosenttia kokee kiusaamista viikoittain, eikä tilastoissa ole tapahtunut suuria muutoksia 2000-luvun aikana (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b). HBSC-tutkimuksen mukaan Suomi sijoittuu sekä kiusatuksi tulemisen että kiusaajana toimimisen osalta kansainvälisen vertailun puoliväliin ja Pohjoismaista Suomessa esiintyy kiusaamista kaikista eniten (Kämppi ym. 2012, 94–96).

Iän on huomattu olevan yhteydessä lasten ja nuorten koulukiusaamiskokemuksiin (Cook ym. 2010; Menesi & Salmivalli 2017; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b). Kouluterveyskyselyssä huomattiin, että peruskoululaiset olivat kiusaamisen uhreja sekä toimivat kiusaajina lukiolaisia ja ammattikoululaisia useammin (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b). Ala- ja yläkoulua vertailtaessa koulukiusatuksi joutumisen kokemukset olivat vähäisempiä yläkouluikäisillä, kun taas koulukiusaamiseen osallistumisen huomattiin olevan hieman yleisempää yläkoulussa verrattuna alakouluun (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

2019b). Samanlaista trendiä on havaittavissa kansainvälisessä tutkimuksessa kiusaamisen uhrien ja kiusaaja-uhrien osuuden vähentyessä tai pysyessä melko samana iän myötä, kun taas kiusaajien osuus tyypillisesti kasvaa alakoulusta yläkouluun siirryttäessä (Cook ym. 2010; Walsh & Cosma 2020).

Eri ikäryhmien lisäksi myös sukupuolia vertailtaessa on havaittavissa pieniä eroja, sillä pojat kiusaavat muita oppilaita tyttöjä useammin (Menesini & Salmivalli 2017; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019b; Walsh & Cosma 2020). Myös kiusaaja-uhrit ovat useammin poikia, kun taas kiusattuna olemisessa ei ole havaittu sukupuolten välillä suuria eroja (Nansel ym 2001; Menesini & Salmivalli 2017; Walsh & Cosma 2020). Koulukiusaamiskokemuksissa esiintyvät sukupuolierot saattavat osittain johtua sukupuolten välillä eroavista kiusaamisen muodoista, minkä takia tyttöjen kiusaamiskokemuksia ei ole välttämättä tunnistettu tutkimuksissa samalla tavalla kuin poikien kiusaamistilanteita (Salmivalli 1998a, 13).

2.2 Koulukiusaamisen muotoja

Kiusaamisen määritelmän mukaiset negatiiviset teot ovat hyvin laaja käsite, ja kiusaamista voi esiintyä monin eri tavoin (Salmivalli 1998c, 35). Olweus (1992, 15) jakaa kiusaamisen suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen ja kiusaamistutkimuksessa käytetään näille melko rinnasteisina termeinä suoraa ja epäsuoraa aggressiota (Salmivalli 1998c, 36). Suoralla kiusaamisella tarkoitetaan suhteellisen avoimia, usein fyysisiä tai verbaalisia hyökkäyksiä uhrin kimppuun, kun taas epäsuoraa kiusaamista ovat esimerkiksi poissulkeminen ryhmästä tai muunlainen sosiaalinen eristäminen (Olweus 1992, 15).

Suoraa kiusaamista voivat olla verbaalinen aggressio, eli esimerkiksi nimittely, toisen kustannuksella vitsailu ja uhkailu tai fyysinen aggressio, eli fyysinen pahoinpitely, kuten lyöminen, potkiminen ja töniminen tai esimerkiksi toisen tavaroiden ottaminen luvatta. (Salmivalli 1998c, 36–37; Poling ym. 2019). Yleisin suoran kiusaamisen muoto on verbaalinen kiusaaminen, eli sanallinen kaltoinkohtelu, jonka tarkoituksena on aiheuttaa harmia kiusatulle (Poling ym. 2019). Suoran kiusaamisen tulkitaan usein olevan yleisempää poikien kuin tyttöjen keskuudessa, mutta ero selittyy poikien taipumuksella käyttää useammin fyysisistä aggressiota,

kun taas verbaalisesti aggressiivisen käyttäytymisen suhteen ei ole havaittavissa yhtä selkeitä sukupuolieroja (Lagerspetz ym. 1988; Ortega & Mora-Merchan 1999; Salmivalli ym. 2000; Poling ym. 2019; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b). Epäsuoraa kiusaamista ovat esimerkiksi sosiaalinen manipulointi, ryhmän ulkopuolelle jättäminen ja ilkeiden juorujen levittäminen (Olweus 1992, 36–37; Salmivalli 1998c, 35–36). Tyypillisesti epäsuora kiusaaminen on tyttöjen keskuudessa yleisempää (Lagerspetz ym. 1988; Björkvist ym. 1992; Nansel ym. 2001; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b). Lapsuudessa tyttöjen ja poikien sosiaalisten suhteiden rakenteiden on huomattu olevan melko samanlaisia, mutta erot alkavat näkyä varhaisnuoruudessa, kun tyttöjen ystävyysuhteet kehittyvät tiukemmiksi ja tarkkarajaisemmiksi (Björkvist ym. 1992). Tämä selittää osaltaan sitä, miksi epäsuoran aggression strategioita on havaittu käytettävän enemmän vanhempien oppilaiden toimesta (Björkvist ym. 1992). Vuoden 2019 kouluterveyskyselyssä kiusaamistilanteissa osallisina olleista 7.- ja 8.-luokkalaisista tytöistä 58 prosenttia ja lukion ensimmäistä tai toista luokkaa käyvistä tytöistä 66 prosenttia ilmoitti kiusaamisen tapahtuneen sosiaalisen eristämisen kautta, kun taas poikien vastaavat osuudet molemmilla luokkatasoilla olivat hieman yli 30 prosenttia (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b). Epäsuoran kiusaamisen sukupuoli myös selittää sitä, miksi erityisesti kiusaamistutkimuksen varhaisissa vaiheissa kiusaamista näytti esiintyvän lähinnä vain poikien keskuudessa (Salmivalli 1998c, 36). Myöhemmässä tutkimuksessa kiusaaminen on pääsääntöisesti määritelty tutkimuksiin osallistuville lapsille ja nuorille niin, että myös epäsuora kiusaaminen näkyy yhä paremmin tutkimustuloksissa, minkä seurauksena kiusaamistutkimuksissa havaitut sukupuolierot ovat tasoittuneet (Salmivalli 1998c, 36).

Kiusaamisen ilmenemismuotoja tarkasteltaessa on huomioitava viime vuosina yhä suuremmaksi ongelmaksi kasvanut nettikiusaamisilmiö ja sen tuomat haasteet koulukiusaamisilmiöön liittyen (Cuesta Medina ym. 2020). Vaikka nettikiusaaminen on yleistynyt tieto- ja viestintäteknologian lisääntyneen käytön myötä, on sen esiintyvyys kuitenkin vielä vähäistä verrattuna niin sanottuihin perinteisiin koulukiusaamisen muotoihin (Modecki ym. 2014; Arnarsson ym. 2019; Walsh & Cosma 2020). Kouluikäiset lapset ja nuoret kokevat perinteistä kiusaamista noin kaksinkertaisesti verrattuna nettikiusaamiseen (Modecki ym. 2014).

Smith ym. (2008) määrittelevät nettikiusaamisen virtuaalisella alustalla tapahtuvaksi, aggressiiviseksi ja tahalliseksi teoksi, joka toistuvasti kohdistuu puolustuskyvyttömään kiusattuun. Nettikiusaamisessa on siis paljon yhtäläisyyksiä niin sanottujen perinteisten kiusaamisen muotojen kanssa, mutta virtuaaliympäristö tekee kyseisestä kiusaamisen muodosta mahdollisesti vielä vaikeammin hallittavan ja ehkäistävän (Smith ym. 2008). Nettikiusaamisen välineinä ja ympäristöinä ovat erilaiset virtuaaliset viestintävälineet, keskustelupalstat ja sosiaalisen median sovellukset ja kiusaaminen voi tapahtua yksityisviestein tai hyvin julkisilla keskustelualustoilla (Beale & Hall 2007; Whittaker & Kowalski 2014). Nettikiusaamista ei suoranaisesti sisällytetä osaksi koulukiusaamisen käsitettä, sillä se tapahtuu pääsääntöisesti koulun tai koulumatkan ulkopuolella (Smith ym. 2008). Suuri osa nettikiusaamisesta tapahtuu kuitenkin luokkatoverin tai samaa koulua käyvän lapsen tai nuoren toimesta, jolloin myös kouluilla voidaan nähdä olevan vastuu nettikiusaamiseen puuttumisesta (Smith ym. 2008). Nettikiusaamisen ehkäisemiseksi tarvitaan tehokasta yhteistyötä sekä koulun henkilökunnan ja vanhempien että tarvittaessa myös viranomaisten taholta (Beale & Hall 2007).

2.3 Koulukiusaamisprosessin roolit

Koulukiusaaminen on ryhmäilmiö ja suurin osa ryhmien jäsenistä on tietoisia ryhmässä tapahtuvasta kiusaamisesta ja ottavat tietoisesti tai osittain tiedostamattaan jonkin roolin ja aseman tilanteeseen (Salmivalli 1998, 14). Rooleissa ja niihin liittyvissä piirteissä on huomattavissa sukupuolieroja, mitä voidaan selittää ennen kaikkea sukupuolten välillä vaihtelevalla taipumuksella käyttää eri kiusaamisen muotoja (Salmivalli ym. 1996).

Rooleihin liittyen tyypillistä on myös se, että saman roolin omaksuvat viettävät eniten aikaa keskenään (Salmivalli ym. 1997). Toisaalta sukupuolten välillä eroavista kiusaamistyyleistä kertoo myös se, että erityisesti tyttöjen kohdalla sekä uhri että kiusaaja saattavat viettää aikaa samassa vapaaehtoisesti valitussa ryhmässä (Salmivalli ym. 1997). Salmivalli ym. (1998) havaitsivat tutkimuksessaan kiusaamisprosessin roolien olleen melko pysyviä, mutta sosiaalisen ympäristön muuttuessa tämä pysyvyys heikkeni. Erityisesti kiusatun roolissa huomattiin kuitenkin vahva pysyvyys myös esimerkiksi luokkaa vaihdettaessa (Salmivalli ym. 1998). Sama ihminen voi myös ottaa eri tilanteissa ja ryhmissä erilaisen kiusaamisprosessin

roolin ja olla esimerkiksi sekä kiusaaja että kiusattu (Yun 2020). Näin ollen sosiaalisella ympäristöllä on suuri vaikutus eri roolien omaksumiseen (Salmivalli ym. 1998). Kiusaamisprosessiin liittyvien ryhmämekanismien ja moninaisten roolien takia liian yksilökeskeiset ehkäisytöimet saattavat epäonnistua ja esimerkiksi kiusaamisen ehkäisemiseen tähtäävät luokkahuoneinterventiot tulisi toteuttaa pääsääntöisesti ryhmätasolla (Salmivalli ym. 1997).

2.3.1 Kiusaaja

Kiusaaja on kiusaamisprosessin aloitteellinen ja aktiivinen osapuoli, joka prosessin aloittamisen lisäksi saattaa pahimmillaan yllyttää myös muita mukaan kiusaamiseen (Salmivalli 1998a; Salmivalli 1999). Tyypillisesti pojat toimivat kiusaajina tyttöjä useammin ja kiusaajan profiili myös vaihtelee sukupuolen mukaan (Salmivalli ym. 1996a; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2019b). Esimerkiksi muita oppilaita kiusaavilla tytöillä sosiaalinen status on yleisesti keskimääräistä korkeampi, kun taas pojilla se on usein matala (Salmivalli ym. 1996a). Matalan statuksen omaavat kiusaajat eivät kuitenkaan ole sosiaaliselta statukseltaan yhtä epäsuosittuja kuin kiusaamisen uhrit (Salmivalli ym. 1996a). Kiusaajien jakautuneista profiileista kertoo muun muassa se, että kiusaajille on tyypillistä heikko itsetunto, mutta joissain tapauksissa taas on huomattu kiusaajien pitävän itsetuntoaan lähes suhteettoman korkeana (Merenheimo 1990, 119; Salmivalli ym. 1999).

Salmivalli (1998b) on havainnut kiusaajien sosiaalisen ja fyysisen minäkuvan vahvaksi. Toisaalta taas kiusaajien hyvän käytöksen minäkäsitys nähdään keskimääräistä kielteisempänä, mikä tarkoittaa sitä, että kiusaajat kokevat olevansa normien vastaisesti käyttäytyviä ja mahdollisesti myös ihannoivat ja tavoittelevat tällaista käytösmallia (Salmivalli 1998b). Kiusaajille on tyypillistä taipumus aggressiivisuuteen sekä keskimääräistä positiivisempi suhtautuminen aggressiivista käyttäytymistä kohtaan (Haynie ym. 2001). Käytöshäiriöiden lisäksi kiusaajilla on havaittu sosiaalisia haasteita ja esimerkiksi kiusaajien perheeseen liittyvän minäkuvan on havaittu olevan suhteellisen matala, jolloin kiusaajat eivät välttämättä koe itseään arvostetuksi perheenjäseneksi (Merenheimo 1990, 113; Salmivalli 1998b; Haynie ym. 2001). Koulukiusaajien kehityskaaressa nähdään ongelmia myös vertaisryhmään

kiinnittymisen suhteen, sillä vaikka kiusaaja saattaa kokea hyväksyntää ja arvostusta ympäröivältä kaveripiiriltään, saattavat ikätoverien kaltoinkohtelu ja vääristyneet sosiaaliset toimintatavat karkottaa suurimman osan vertaisista (Pörhölä 2008).

2.3.2 Kiusattu

Kiusattu tai kiusaamisen uhri on se osapuoli kiusaamisprosessissa, joka joutuu toistuvasti ahdistelun tai negatiivisten tekojen kohteeksi (Salmivalli 1999; Salmivalli ym. 1996a). Sekä poikien että tyttöjen kohdalla kiusatulle on tyypillistä matala sosiaalinen status ja vahva kokemus sosiaalisesti torjutuksi tulemisesta (Salmivalli ym. 1996a). Perheen heikon varallisuuden on myös huomattu olevan yhteydessä suurempaan todennäköisyyteen joutua kiusatuksi (Elgar 2016).

Kiusatuksi joutuminen on suuri riski lapsen hyvinvoinnille ja kehitykselle (Rigby 2001; Salmivalli 2003, 25). Kiusattuna oleminen on yhteydessä esimerkiksi masentuneisuuteen, ahdistuneisuuteen sekä psykosomaattiseen oireiluun (Rigby 2001; Östberg ym. 2017; Schoeler ym. 2018). Myös itsetuhoisten ajatusten ja itsemurha-aikeiden on huomattu olevan yleisempiä kiusatuilla muihin oppilaisiin verrattuna erityisesti silloin, kun riittävää sosiaalista tukea ei ole saatavilla (Östberg ym. 2017). Östberg ym. (2017) havaitsivat tutkimuksessaan, että etenkin koulukiusatuksi joutuneet naiset kärsivät sekä kiusaamisen tapahtuessa että myöhemmällä nuoruusiällä mielenterveyden häiriöistä, kuten masennuksesta ja ahdistuneisuudesta. Miehet taas oireilivat psyykkisesti kiusaamisprosessin aikana mutta eivät niinkään myöhemmällä iällä (Östberg ym. 2017). Hyvinvoinnin heikkenemisen lisäksi uhrien luottamus vertaisiin saattaa heiketä ja vuorovaikutussuhteiden rakentaminen tulevaisuudessa vaikeutua kiusaamisen seurauksena (Pörhölä 2008).

2.3.3 Kiusaaja-uhri

Sekä kiusattuna että kiusaajana toimivat oppilaat määritellään kiusaaja-uhreiksi (Kaukiainen ym. 2002). Macklem (2003, 75) kuvailee kiusaaja-uhreja sosiaalisesti taitamattomaksi kiusaajien ryhmäksi. Tähän ryhmään luokitelluilla oppilailta on usein ongelmia sosiaalisissa

suhteissa, mikä näkyy muun muassa epäsuosiona vertaisten keskuudessa (Macklem 2003, 75). Kiusaaja-uhreilla on usein kiusatuiden kanssa samankaltaisia piirteitä, kuten torjutuksi tuleminen vertaisten toimesta, mutta joihinkin kiusaajiin liitettyä hyvää sosiaalista statusta kiusaaja-uhreilla harvemmin on (Juvonen ym. 2003). Kiusaaja-uhreille on tyypillistä moniongelmaisuuksien kasaantuminen (Kaukiainen ym. 2002). Heidän perhesuhteiden on huomattu olevan heikompia kuin kiusaajilla, kiusatuilla tai muilla oppilailta (Lereya ym. 2013). Esimerkiksi kokemus välinpitämättömyydestä ja väkivaltaisesta vanhemmuustyylillä on yleisempää kiusaaja-uhreilla verrattuna muihin oppilaisiin (Haynie ym. 2001; Lereya ym. 2013). Lisäksi käyttäytymishäiriöiden, oppimisvaikeuksien ja mielenterveyden häiriöiden on havaittu olevan kiusaaja-uhreilla yleisempiä verrattuna kiusaajiin tai kiusattuihin (Haynie ym. 2001; Swearer ym. 2001; Kaukiainen ym. 2002). Myös tunteiden säätelytaitojen heikkous sekä itsekontrollin puute ovat kiusaaja-uhreille tyypillistä, mikä näkyy esimerkiksi provosoitumisena ja aggressiivisena kiusaamistyylinä (Haynie ym. 2001; Kaukiainen ym. 2002; Juvonen ym. 2003).

2.3.4 Muut roolit

Kiusaajan ja kiusatun lisäksi koulukiusaamisprosessissa esiintyviä rooleja ovat kiusaajan apuri ja vahvistaja, kiusatun puolustaja sekä rooliltaan ulkopuolinen oppilas (Salmivalli ym. 1996a). Kiusaajan apuri liittyy mukaan kiusaamiseen sen jälkeen, kun joku muu on aloittanut sen ja tyypillisimmin pojat ottavat tyttäjä useammin tämän roolin (Salmivalli ym. 1996a). Kiusaajan apuri ei ole aloitteellinen osapuoli kiusaamisprosessissa mutta tekee kuitenkin konkreettisia tekoja kiusaamisen eteen, kuten ottaa uhrin kiinni, pidättelee tätä tai avustaa muuten kiusaamistilanteessa (Salmivalli ym. 1996a).

Salmivallin ym. (1996a) mukaan myös kiusaajan vahvistajat ovat useimmiten poikia. Kiusaajan vahvistaja ei apurista poiketen yleensä toimi konkreettisesti kiusaamisen eteen, mutta on paikalla jonkun muun aloittaessa kiusaamisen, katsoo tilannetta, mahdollisesti nauraa tai kikattelee ja muilla tavoin rohkaisee kiusaajaa jatkamaan toimintaansa (Salmivalli ym. 1996a). Todennäköisesti sekä kiusaajan apurin että kiusaajan vahvistajan asenteet ovat positiivisia

aggressiivista käyttäytymistä kohtaan, minkä takia he muodostavat myös kaveripiirinsä samanhenkisistä oppilaista (Salmivalli ym. 1997).

Kiusaamisen uhrin puolustajat ovat useimmiten tyttöjä ja he esimerkiksi rohkaisevat uhria, kertovat luotettavalle aikuiselle kiusaamisesta, kehottavat kiusaajia lopettamaan kiusaamisen sekä ovat uhrin kanssa tai tämän ystävinä (Salmivalli ym. 1996a). Uhrin puolustajan minäkuva sekä itsetunto ovat kokonaisuudessaan vahvoja verrattuna muihin kiusaamisprosessin rooleihin ja heillä on tyypillisesti myös korkea sosiaalinen status (Salmivalli ym. 1996a; Salmivalli 1998b; Salmivalli ym. 1999).

Kaikista vähiten kiusaamisprosessiin osallistuva henkilö on Salmivallin ym. (1996a) mukaan nimetty ulkopuoliseksi. Ulkopuolisen roolin ottava on tyypillisimmin tyttö ja roolille ominaisesti hän pysyy hyvin puolueettomana kiusaamisprosessissa. Lähes kaikki ryhmän jäsenet ovat yleensä tietoisia ryhmässä tapahtuvasta kiusaamisesta, mutta ulkopuolinen ei ole paikalla tai lähtee pois tilanteista, joissa kiusaamista esiintyy (Salmivalli ym. 1996a; Salmivalli 1998, 14). Ulkopuolinen ei näin ollen toimi mitenkään kiusaamisen vahvistamiseksi tai estämiseksi, vaan lähinnä pysyttelee etäällä prosessista (Salmivalli ym. 1996a).

3 SOSIAALINEN TUKI

3.1 Sosiaalisen tuen määrittelyä

Sosiaalisen tuen käsitteellä on lukuisia erilaisia määritelmiä ja näkökulmia, mikä vaikeuttaa sen mittaamista sekä siitä tehtävän tutkimuksen vertailukelpoisuutta (Hupcey 1998; Williams ym. 2004). Määritelmiä kuitenkin yhdistää se, että sosiaalisen tuen ilmenemisen lähtökohtana on aina sosiaalisten suhteiden tai sosiaalisen vuorovaikutuksen olemassaolo (Williams ym. 2004).

Williams ym. (2004) kokosivat analyysin sosiaalisen tuen määritelmistä ja sen mukaan sosiaalinen tuki voi olla kestoaltaan joko lyhytkestoista tai jatkuvaa, tarkoituksellista tai tahatonta sekä sen vaikutukset voivat olla joko positiivisia tai negatiivisia yksilön terveydelle ja hyvinvoinnille. Määritelmien vastakkainasettelusta huolimatta sosiaalisen tuen on havaittu olevan merkittävä perusta yksilön kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille (Cohen & Syme 1985).

Sosiaalisen tuen määritelmien merkittävimmät erot näkyvät siinä, kuinka laajasti tai suppeasti käsite määritellään mutta myös näkökulmat ja tuen muodot eroavat käsitteissä suuresti (Williams ym. 2004). Sosiaalinen tuki voi olla muodoltaan vaihtelevaa ja sosiaaliset suhteet voivat tarjota erilaisia yksilön sosiaalista tukea vahvistavia resursseja, kuten emotionaalisia, henkilökohtaisia, materiaalisia ja kognitiivisia voimavaroja sekä taitoihin, työvoimaan tai aikaan liittyviä resursseja (Williams ym. 2004).

Tardy (1985) on puolestaan jakanut sosiaalisen tuen viiteen pääkomponenttiin ja hänen mukaansa kaikki aiheen tutkimus tekee oletuksia näistä elementeistä. Tardy (1985) sisällyttää yhdeksi komponentiksi sosiaalisen verkoston, minkä lisäksi sosiaalisen tuen tutkimuksessa tulee ottaa kantaa tuen suuntaan eli onko tuki saatua vai annettua, tuen jäsenyykseen eli mitataanko tutkimuksessa tuen saatavuutta vai toteutumista sekä tuen laatuun eli sen vaikutuksiin yksilössä. Lisäksi sosiaalisen tuen pääkomponentteihin lukeutuu tuen sisältö, jonka suhteen Tardy (1985) viittaa Housen (1981) luokitteluun. Tämän luokittelun mukaan sosiaaliseen tukeen sisältyvät tunnetuki, aineellinen ja informatiivinen tuki sekä rakentava palaute (House 1981, Tardyn 1985, 189 mukaan).

Cobbin (1976) määritelmä taas jakaa sosiaalisen tuen kolmeen komponenttiin, jotka korostavat tunnepuolen tukea. Sen mukaan sosiaalinen tuki on informaatiota, joka ohjaa tuen vastaanottajaa uskomaan olevansa rakastettu, kunnioitettu ja arvokas sekä osana vastavuoroisesti toimivaa sosiaalista verkostoa (Cobb 1976). Cohen ja Syme (1985) puolestaan korostavat määrittelyssään sosiaalisen tuen olevan muiden ihmisten tarjoamia voimavaroja, jotka voivat olla esimerkiksi jaetun informaation ohella myös materiaalisia resursseja.

Williams ym. (2004) huomauttavat, että lopulta vain yksi sosiaalisen tuen määritelmä ei ole tutkimuksen kannalta tavoiteltavaa, sillä se voisi rajoittaa monitahoisien ilmiöiden mittaamista ja tutkimista. Tärkeintä sosiaalisen tuen tutkimuksessa on tarkastella käsitettä sellaisesta näkökulmasta, mikä vastaa parhaiten sen merkitystä tutkittavalle kohderyhmälle (Williams ym. 2004).

3.2 Sosiaalisen tuen lähteet lapsilla ja nuorilla

Lasten ja nuorten yleisimmät sosiaalisen tuen lähteet ovat perhe, ystävät sekä koulun henkilökunta (Cauce & Srebnik 1990). Lisäksi merkittäväksi lasten ja nuorten tuen lähteeksi voidaan laskea myös muut lapsen tai nuoren elämään läheisesti vaikuttavat aikuiset, kuten esimerkiksi harrastustoiminnan valmentaja tai naapuri (Välimaa 2000). Eri lähteistä saadun tuen on havaittu olevan yhteydessä muun muassa lasten ja nuorten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja terveystietoisuuteen (Duncan ym. 2005; Chu ym. 2010). Tuen lähteestä riippumatta toimiva vuorovaikutus sosiaalisissa verkostoissa sekä sosiaalisen tuen kokeminen jokapäiväisissä ympäristöissä olevilta ihmisiltä on merkityksellistä nuorten koetulle terveydelle (Välimaa 2000).

Sosiaalisen tuen lähteiden merkitys vaihtelee iän ja sukupuolen mukaan (Chu ym. 2010; Klemmer ym. 2020). Perheen sosiaalisen tuen merkityksen on huomattu laskevan nuoruusiässä, kun taas ystävien merkitys sosiaalisen tuen lähteenä kasvaa yläkouluikään tultaessa (Bokhorst ym. 2010; Korkiamäki & Ellonen 2010; Klemmer ym. 2020). Myös opettajan sosiaalisen tuen on huomattu olevan vahvimmillaan alakoulussa, kun taas luokkatovereiden tuki nousee opettajan tuen edelle nuoruusiässä (Klemmer ym. 2020). Pojat kokevat yleisesti perheen

sosiaalisen tuen tyttöjä vahvemmaksi (Brooks ym. 2016). Sen sijaan tyttöjen on havaittu kokevan poikia enemmän sosiaalista tukea opettajilta ja vertaisilta (Bokhorst ym. 2010; De Looze 2016; Klemmera ym. 2020).

Koetun sosiaalisen tuen tyyppin on havaittu vaihtelevan tuen lähteen mukaan (Korkiamäki & Ellonen 2010). Esimerkiksi Korkiamäki ja Ellonen (2010) havaitsivat, että yläkouluikäiset nuoret saivat ystäviltaan useimmiten emotionaalista tukea, rakentavaa palautetta ja välineellistä tukea, kun taas vanhemmiltaan nuoret kokivat saavansa enemmän informatiivista tukea.

3.3 Perheen sosiaalinen tuki

Perhesuhteiden ja perheen sosiaalisen tuen tutkimuksessa pääpaino on ollut selkeästi useammin vanhempien ja hieman harvemmin sisarusten rooleissa (Collins & Steinberg 2007). Perhe on tärkeä sosiaalisen tuen lähde koko lapsuusajan, vaikka kokemus sosiaalisesta tuesta ja sen tarpeesta vaihtelevat lapsuuden ja nuoruuden kehitysvaiheiden aikana (Collins & Madsen 2003). Yläkouluikässä perheen kanssa vietetty aika vähenee ja se useimmiten korvautuu vertaisten kanssa vietetyllä ajalla, mutta perheen rooli sosiaalisen tuen lähteenä on edelleen koko nuoruusajan merkittävä (Larson & Richards 1991; Collins & Madsen 2003). HBSC-tutkimuksen kansainvälisissä raporteissa huomattiin, että vahvaksi perheensä sosiaalisen tuen kokeneiden osuus laski nuoruudessa iän myötä, mitä saattavat selittää nuoruusvaiheen muutokset perhesuhteissa (Collins & Madsen 2003; Brooks ym. 2016; Klemmera ym. 2020). Sukupuolia vertailtaessa poikien on havaittu arvioivan perheen sosiaalisen tuen vahvaksi tyttöjä useammin erityisesti vanhemmissa ikäluokissa (Brooks ym. 2016).

Larson ja Richards (1991) mainitsevat, että nuoruudessa vähenevä perheen yhteinen aika ei aina kuitenkaan vaikuta nuoren kahdenkeskiseen aikaan äidin tai isän kanssa. Näin ollen ne nuoret, jotka kokevat kokonaisuudessaan perheen tuen heikoksi, saattavat kuitenkin kokea vanhempien tai toisen vanhemman tuen merkitykselliseksi (Larson & Richards 1991). Sisarusuhteiden on huomattu pysyvän melko samana nuoruuden kehitysvaiheista riippumatta, mutta joissain tapauksissa nuoren itsenäistymisen tarve suhteessa vanhempiin saattaa vastavuoroisesti näkyä

sisarussuhteiden muuttumisena läheisemmiksi ja kaverillisemmiksi (Furman & Buhrmester 1985; Collins & Steinberg 2007).

Le Poirien (2006, 243) mukaan perheen kommunikaation tärkein tehtävä on lapsesta huolehtiminen ja ohjaaminen, minkä takia perheen vuorovaikutusta kuvaavien tekijöiden voidaan nähdä kuvastavan myös perheen sosiaalista tukea. Vanhempien ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa on kuitenkin havaittavissa ikäryhmittäisiä eroja kommunikoinnin vaikeutuessa alakoulusta yläkouluun siirryttäessä (Brooks ym. 2016; Klemera ym. 2020). Nuoruuden kehitysvaiheelle on tyypillistä nuoren halu itsenäistyä ja välillä myös kyseenalaistaa vanhempien kontrollia nuoren elämästä, mikä selittää myös kommunikoinnin laadussa huomattuja muutoksia (Collins & Madsen 2003).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2019a) kouluterveyskyselyssä havaittiin, että pojat arvioivat keskusteluyhteyden molempiin vanhempiinsa järjestäen tyttöjä paremmaksi. Kansainvälisessä HBSC-tutkimuksessa äidin kanssa kommunikointi koettiin isän kanssa kommunikointia helpommaksi ikäluokasta ja sukupuolesta riippumatta ja isän kanssa kommunikointi oli pojille huomattavasti helpompaa verrattuna tyttöjen kokemuksiin isän kanssa kommunikoinnista (Klemera ym. 2020). Poikiin verrattuna tytöt kuitenkin arvottavat ystäviltä saadun sosiaalisen tuen tärkeämmäksi, mikä voi osaltaan selittää myös sukupuolieroja perheen sosiaalisessa tuessa (Välimaa 2000). Tyttöjen onkin huomattu olevan yleisesti poikia halukkaampia puhumaan itselleen tärkeistä asioista muiden ihmisten kanssa (Meeus 1994; Välimaa 2000).

Iän ja sukupuolen mukaisten vaihteluiden lisäksi myös perheen varallisuudella on havaittu olevan yhteys lapsen kokemaan perheen sosiaaliseen tukeen (Brooks ym. 2016; Klemera ym. 2020). HBSC-tutkimuksen kansainvälisissä raporteissa sekä perheen sosiaalinen tuki että lapsen kommunikointi molempien vanhempien kanssa oli vahvempaa ja helpompaa varakkaammissa perheissä verrattuna alemman tuloluokan perheisiin (Brooks ym. 2016; Klemera ym. 2020).

Lasten ja nuorten sosiaalinen tuki on siis erittäin moniulotteinen ja useamman tuen lähteen käsittävä ilmiö, mikä on myös haaste ilmiön tutkimiselle. Aiheena sosiaalinen tuki on kuitenkin tärkeä, sillä sen on havaittu olevan merkittävä tekijä kokonaisvaltaisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi (Cohen & Syme 1985). Tässä tutkimuksessa ilmiö on rajattu perheeltä saatuun sosiaaliseen tukeen. Tutkimuksessa perheen sosiaalisen tuen käsitetään olevan luottamuksellisia perhesuhteita, tunnetukea sekä toimivaa ja vastavuoroista vuorovaikutusta. Tässä tutkimuksessa sosiaalisen tuen sisällöistä tarkastellaan näin ollen pääosin emotionaalista ja informatiivista tukea.

4 KOULUKIUSAAMISKOKEMUKSET JA SOSIAALINEN TUKEA

Tässä luvussa käsitellään aikaisempaa tutkimusnäyttöä sosiaalisen tuen yhteydestä koulukiusaamiseen. Systemaattisen tiedonhaun perusteella perheen sosiaalisen tuen ja koulukiusaamisen yhteyttä on tutkittu melko vähän, joten haku kohdennettiin koskemaan lasten yleisesti eri lähteistä saatua sosiaalista tukea ja koulukiusaamiskokemuksia. Tiedonhaku rajattiin vertaisarvioituihin suomen- ja englanninkielisiin artikkeleihin, joiden julkaisuajankohta oli vuosien 2011 ja 2021 välillä. Tutkimusten kohderyhmä tarkentui alle 18-vuotiaisiin koululaisiin. Tiedonhaku on kuvattu tarkemmin liitteessä 1.

Systemaattisen tiedonhaun perusteella valikoitui yhteensä 12 lasten ja nuorten koulukiusaamista sekä sosiaalista tukea koskevaa tutkimusta. Tutkimuksista puolet olivat poikkileikkaustutkimuksia ja toinen puolisko pitkittäistutkimuksia. Pitkittäistutkimusten seuranta-ajat vaihtelivat kolmesta kuukaudesta kymmeneen vuoteen. Tutkittavat olivat 6–18-vuotiaita ja tutkimusten otoskoot vaihtelivat 19 ja 3660 tutkittavan välillä. Tutkimusten kohderyhmä oli laajasti ympäri maailmaa: Euroopasta, Pohjois-Amerikasta, Aasiasta sekä Australiasta. Yhtäkään suomalaista tutkimusta ei valikoitunut mukaan lähdeaineistoon. Lähdeaineisto on kuvattu tarkemmin liitteessä 2.

4.1 Aikaisempi tutkimustieto

Lähdeaineiston tutkimuksissa tarkasteltiin perheen ja vanhempien, vertaisten sekä opettajan sosiaalisen tuen yhteyttä ja vaikutuksia kiusaamiseen. Suurimmassa osassa tutkimuksia kiusaamista tarkasteltiin kiusaajan tai kiusatun näkökulmasta, mutta yhdessä tutkimuksessa (Ophelia Lotti ym. 2020) sosiaalisen tuen yhteyttä tarkasteltiin kiusatun puolustajan rooliin asettumisen näkökulmasta. Mikään tutkimuksista ei tarkastellut kiusaaja-uhrin roolia.

Yleisin yksittäinen kiusaamista tarkasteleva mittari lähdeaineiston tutkimuksissa oli Olweus Bully/Victim Questionnaire (OBVQ), joka mittaa monipuolisesti kiusaamisen eri muotoja kiusaajan ja kiusatun roolit huomioiden, kiusaamisen tapahtumapaikkoja sekä koulukiusaamiseen liittyviä asenteita (Olweus 1996). Tyypillinen mittaustapa oli myös

lyhyemmät kysymyspatteristot kiusaamiskokemuksiin liittyen (Chan & Wong 2015; Kvarme ym. 2015; Östberg ym. 2017; Brendgen & Poulin 2018).

Perheen ja vanhempien sosiaalista tukea tarkasteltiin useista eri näkökulmista ja erilaisia mittareita hyödyntäen. Sosiaalisen tuen määrää ja laatua määriteltiin suurimmaksi osaksi perhesuhteiden kautta (Chan & Chui 2013; Chan & Wong 2015; Östberg ym. 2017; Choi & Park 2018) mutta mittareina toimivat myös kasvatustyyli (Moon & Lee 2020) sekä vanhempien kommunikaation laatu ja määrä (Lester ym. 2017).

Lähdeaineiston mukaan parempi vanhempi-lapsisuhte sekä tiiviimpi kiintymyssuhde perheenjäseniin ovat yhteydessä harvempiin kiusatuksi tulemisen kokemuksiin (Chan & Chui 2013; Chan & Wong 2015; Östberg ym. 2017; Choi & Park 2018). Hyvän vanhempi-lapsisuhteen havaittiin olevan negatiivisesti yhteydessä myös kiusaajan rooliin asettumisen kanssa (Chan & Chui 2013; Chan & Wong 2015; Choi & Park 2018). Lisäksi Moon & Lee (2020) havaitsivat vanhempien positiivisen kasvatustyylin olevan yhteydessä lasten kiusaamisen vastaisiin asenteisiin, mutta tutkimuksessa ei mitattu itse kiusaamiskokemuksia. Lesterin ym. 2017 interventiossa pyrittiin kehittämään vanhempien kommunikaatiota lastensa kanssa, heidän kasvatustyyliään sekä kiusaamisen vastaisia asenteita. Interventio lisäsi vanhempien ja lasten välistä kiusaamiskeskustelua sekä vahvisti vanhempien käsitystä siitä, että heidän tuellaan ja neuvoillaan on vaikutusta lasten kiusaamiskokemuksiin, mutta itse kiusaamistilanteiden yleisyyttä ei tutkimuksessa mitattu (Lester ym. 2017).

Vertaisten sosiaalista tukea tarkasteltiin koetun sosiaalisen tuen (Chen & Wei 2013), läheisten ystävyssuhteiden määrän (Chan & Chui 2013; Östberg ym. 2017; Brendgen & Poulin 2018) sekä vertaisista koostuneiden tukiryhmäinterventioiden kautta (Kvarme ym. 2015; Van der Ploeg ym. 2016). Chen & Wei (2013) havaitsivat negatiivisen korrelaation koulukiusaamisen ja vertaisten sosiaalisen tuen välillä ja yhteys näkyi sekä kiusaajan sekä kiusatun rooleissa. Samansuuntaisia tuloksia vertaisten merkityksestä koulukiusaamisen ehkäisyssä huomasivat Östberg ym. (2017) sekä Brendgen ja Poulin (2018). Östbergin ym. (2017) mukaan erityisesti kiusatuista tytöistä useampi ilmoitti, ettei heillä ole läheistä ystävää luokalla ja myös Brendgen ja Poulin (2018) selittivät ystävien läsnäolon olevan yksi kiusatuksi joutumista ehkäisevä tekijä.

Chan ja Chui (2013) eivät havainneet korrelaatiota vertaisten sosiaalisten suhteiden ja koulukiusaajana toimimisen välillä, kun taas kyseisessä tutkimuksessa muista lähteistä saatu sosiaalinen tuki korreloi negatiivisesti koulukiusaajana toimimisen kanssa.

Lähdeaineistoon valikoitui kaksi interventiotutkimusta, joissa koulukiusatuille oppilaille muodostettiin tukiryhmät (Kvarme ym. 2015; Van der Ploeg ym. 2016). Melko suppean otannan tutkimuksissa tukiryhmillä nähtiin olevan positiivisia lyhytaikaisia vaikutuksia kiusaamiseen (Kvarme ym. 2015; Van der Ploeg ym. 2016) mutta Van der Ploeg ym. (2016) havaitsivat, etteivät vaikutukset näkyneet enää vuoden seuranta-ajan jälkeen. Tukiryhmän avulla voitiin kuitenkin laajentaa kiusattujen kaveripiiriä ja kiusaamistilanteisiin löytyi enemmän kiusattujen puolustajia (Kvarme ym. 2015; Van der Ploeg ym. 2016).

Opettajan sosiaalista tukea tarkasteltiin molemmissa sitä mittaavissa tutkimuksissa Student Perception of Affective Relationship with Teacher Scale (SPARTS) -mittariston avulla (Longobardi ym. 2018; Ophelia Lotti ym. 2020). Longobardin ym. (2018) mukaan ristiriitainen suhde opettajaan erityisesti yhdistettynä heikkoon sosiaaliseen statukseen ennusti oppilaan osallistumista koulukiusaamiseen. Lisäksi Ophelia Lotti ym. (2020) havaitsivat, että läheinen oppilaan ja opettajan välinen suhde oli yhteydessä oppilaiden parempaan motivaatioon puolustaa kiusaamisen uhreja. Opettajan roolin merkitystä koulukiusaamisen ehkäisyssä vahvistavat myös havainnot siitä, että opettajan asenne koulukiusaamista kohtaan ennustaa myös oppilaiden samansuuntaista asennoitumista (Moon & Lee 2020).

4.2 Yhteenveto ja laadunarviointi

Lähdeaineiston pohjalta voidaan todeta yhteenvetona, että sosiaalisen tuen puute on yhteydessä koulukiusaamiskokemuksiin. Erityisesti vertaisten sekä perheen ja vanhempien sosiaalisen tuen suhteen voidaan tehdä vahvempia johtopäätöksiä, kun taas opettajan sosiaalisesta tuesta tutkimuksia valikoitui lähdeaineistoon melko vähän. Katsauksen tulosten perusteella koulukiusatuilla ja koulukiusaajilla nähdään siis olevan ongelmia erityisesti vertaissuhteissa, mutta myös suhteissa aikuisiin, kuten huoltajiin ja opettajiin. Aineiston perusteella ei voida kuitenkaan vetää kausaalijohtopäätöksiä, eli ei voida tulkita sitä, ovatko vahvaa sosiaalista

tukea saavat vähemmän alttiita kiusaamiskokemuksille, vai saavatko he parempaa sosiaalista tukea siksi, etteivät ole kiusaamisessa mukana.

Tutkimusten sekä tiedonhaun laatua on syytä tarkastella katsauksen luotettavuuden arvioimiseksi. Tutkimusten luotettavuutta arvioitiin mukaillen Kmetin ym. (2014) kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia tutkimuksia koskevia arviointikriteeristöjä (liite 3). Kriteeristöjen perusteella kaikkien katsaukseen valittujen tutkimusten laadun voidaan määrittellä olevan riittävän hyvä tätä katsausta varten. Kaikki tutkimukset olivat vertaisarvioituja ja suurelta osin niissä käytetyt mittarit ja otoskoot olivat asianmukaisia. Tutkimuksia oli myös useilta eri mantereilta, mikä parantaa niiden kansainvälistä yleistettävyyttä.

Kaikissa tutkimuksissa aineistonkeruumenetelmä oli itseraportoitu kysely tai haastattelu, mikä voi heikentää kerätyn aineiston luotettavuutta sen subjektiivisuuden takia. Lisäksi Lesterin ym. (2017) tutkimuksessa aineisto kerättiin vain vanhempien näkemyksistä, mikä ei tuo koulun todellista kiusaamistilannetta esiin luotettavasti. Myös erityisesti sosiaalisen tuen mittarit vaihtelivat suuresti tutkimusten välillä, mikä heikentää tutkimustulosten vertailukelpoisuutta.

Katsauksen luotettavuutta voidaan arvioida myös tiedonhaun näkökulmasta. Systemaattinen tiedonhaku suoritettiin kolmeen kansainväliseen tietokantaan ja se on kuvattu sillä tarkkuudella, että se on toistettavissa (liite 1). Tiedonhaun heikkoutena voidaan nähdä se, että haun suoritti vain yksi henkilö, jolloin aineistosta on voinut jäädä asianmukaisia tutkimuksia pois.

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella 5.-, 7.- ja 9.-luokkalaisten lasten ja nuorten koulukiusaamiskokemuksia ja perheen sosiaalista tukea sukupuolen ja luokkatasojen mukaan. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin perheen sosiaalisen tuen sekä perheen koetun taloudellisen tilanteen yhteyttä kiusaamiskokemuksiin. Tutkimuskysymykset olivat:

1. Kuinka yleisiä 5.-, 7.- ja 9.-luokkalaisten koulukiusaamiskokemukset ovat ja vaihtelevatko ne luokkatason ja sukupuolen mukaan?
2. Miten 5.-, 7.- ja 9.-luokkalaisten perheen sosiaalinen tuki vaihtelee luokkatason ja sukupuolen mukaan?
3. Missä määrin koettu perheen taloudellinen tilanne, sosiaalisen tuen tekijät ja luokkataso ovat yhteydessä 5.-, 7.- ja 9.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien koulukiusaamiskokemuksiin?

6 TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

Tämän tutkimuksen aineistona käytettiin WHO-Koululaistutkimuksen dataa vuodelta 2014. WHO-Koululaistutkimus on suomalainen nimitys kansainvälisestä Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) -tutkimuksesta, joka on toteutettu yhteistyönä Maailman terveysjärjestö WHO:n Euroopan aluetoimiston kanssa (HBSC 2021). HBSC-tutkimusta on toteutettu vuodesta 1983 lähtien ja aineisto kerätään neljän vuoden välein (Inchley ym. 2016). Vuonna 2014 mukana oli 42 eri maata Euroopasta ja Pohjois-Amerikasta (Inchley ym. 2016). Tutkimus tarkastelee 11-, 13-, ja 15-vuotiaiden terveyttä, hyvinvointia ja terveyskäyttäytymistä monipuolisesti huomioiden kohderyhmän sosiaalisen kontekstin (Currie ym. 2014, 2). Suomessa nämä ikäryhmät tavoitetaan kohdentamalla kyselyt 5.-, 7.- ja 9.-luokkalaisille lapsille ja nuorille. HBSC-tutkimuksen avulla saadaan tuotettua kansainvälisesti laadukasta ja vertailukelpoista tutkimustietoa lasten ja nuorten kokonaisvaltaisesta terveydestä ja hyvinvoinnista (Roberts ym. 2009).

HBSC-tutkimuksen kyselylomake koostuu kaikille maille yhteisistä kysymyksistä, minkä lisäksi maakohtaisesti on mahdollista valita mukaan vapaavalintaisia alueita tutkimusprotokollasta sekä lisätä kysymyksiä kansallisesti tärkeiksi koetuista teemoista (Currie ym. 2014, 9). Vuoden 2014 WHO-Koululaistutkimukseen osallistuneet koulut kerättiin Suomessa koulurekisteristä ositetulla ryväotannalla ja jokaisen koulun osallistuva luokka valittiin satunnaisesti (Currie ym. 2014, 15; Paakkari ym. 2018). Koulujen valinnassa huomioitiin koulun maantieteellinen sijainti sekä koulun koko (Currie ym. 2014). Oppilaat vastasivat kyselytutkimukseen vapaaehtoisesti ja itsenäisesti koulutunnin aikana (Paakkari ym. 2018). Tähän tutkimukseen on otettu mukaan vuoden 2014 WHO-Koululaistutkimuksen suomenkielistä perusopetusta antavien koulujen aineisto 5., 7. ja 9. luokkien osalta (taulukko 1). Aineisto on kansallisesti edustava, eli se kuvaa hyvin kyseisiä ikäryhmiä Suomessa.

TAULUKKO 1. Tutkimuksessa käytetyn aineiston kuvaus luokkatason ja sukupuolen mukaan.

Sukupuoli	5.-luokkalaiset		7.-luokkalaiset		9.-luokkalaiset		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Tytöt	1061	51	949	50	1001	52	3011	51
Pojat	1011	49	969	51	934	48	2914	49
Yhteensä	2072	100	1918	100	1935	100	5925	100

6.1 Tutkimuksen mittareiden kuvaus

Tähän tutkimukseen valikoituivat koulukiusaamista sekä perheen ja vanhempien sosiaalista tukea kuvaavat muuttajat. Taustamuuttujia olivat luokkataso, sukupuoli ja perheen koettu taloudellinen tilanne.

Kiusaaja, kiusattu ja kiusaaja-uhri. Koulukiusaamisen kokemuksia kartoitettiin kahdella kysymyksellä mukaillen Olweus Bully/Victim Questionnaire -mittaria (Olweus 1996). Kysymysten yhteydessä vastaajille avattiin lisätietona mittaristossa käytetty kiusaamisen määritelmä (Olweus 1996). Kiusaajan roolia selvitettiin kysymyksellä “Kuinka usein olet osallistunut muiden kiusaamiseen koulussa muutamien viime kuukausien aikana?”. Kysymyksen vastausvaihtoehdot olivat “en ole kiusannut muita muutamien viime kuukausien aikana”, “olen osallistunut vain kerran tai kaksi muiden kiusaamiseen”, “2 tai 3 kertaa kuukaudessa”, “noin kerran viikossa” ja “useita kertoja viikossa”. Muuttuja luokiteltiin kaksiluokkaiseksi, jossa ensimmäinen vastausvaihtoehto tarkoitti sitä, että oppilas ei kiusannut muita. Loput vastausvaihtoehdot yhdistettiin ja niihin vastanneet oppilaat määriteltiin kiusaajiksi.

Kiusatun roolia selvitettiin kysymyksellä “Kuinka usein sinua on kiusattu koulussa muutamien viime kuukausien aikana?”. Kysymyksen vastausvaihtoehdot olivat “minua ei ole kiusattu

muutamien viime kuukausien aikana”, “minua on kiusattu vain kerran tai kaksi kertaa”, “2 tai 3 kertaa kuukaudessa”, “noin kerran viikossa” ja “useita kertoja viikossa”. Muuttuja luokiteltiin kaksiluokkaiseksi, jossa ensimmäinen vastausvaihtoehto tarkoitti sitä, että oppilas ei ollut joutunut kiusaamisen kohteeksi. Loput vastausvaihtoehdot yhdistettiin ja niihin vastanneet oppilaat määriteltiin kiusatuiksi. Kiusaaja-uhreiksi määriteltiin ne oppilaat, jotka vastasivat edellä mainittuihin kysymyksiin olevansa sekä kiusaajia että kiusattuja.

Perheen tuki. Perheen tukea mitattiin väittämillä, joiden perustana käytettiin “Multidimensional Scale of Perceived Social Support” (MSPSS) –mittarin (Zimet ym. 1988) perheen tukeen liittyviä väittämiä. Mittari koostui neljästä väittämästä, jotka olivat “perheeni todella yrittää auttaa minua”, “saan perheeltäni tarvitsemani avun”, “voin puhua ongelmistani perheeni kanssa” ja “perheeni on halukas auttamaan minua päätöksenteossa”. Väittämien vastausvaihtoehdot olivat asteikolla 1–7, jossa 1 tarkoitti “hyvin vahvasti eri mieltä” ja 7 “hyvin vahvasti samaa mieltä”. Perheen tuesta muodostettiin summamuuttuja, jonka arvo oli neljän väittämän arvojen keskiarvo. Väittämistä muodostetun summamuuttujan Cronbachin alfa oli 0.96. Analyysija varten summamuuttujasta muodostettiin kaksiluokkainen, jossa vastausvaihtoehdot 1–5 kuvasivat heikompaa tukea ja vaihtoehdot 6–7 vahvempaa tukea. MSPSS-mittari on todettu luotettavaksi ja päteväksi kuvailemaan perheeltä saatua sosiaalista tukea (Zimet ym. 1988).

Perheen vuorovaikutusilmapiiri. Perheen vuorovaikutusilmapiiriä selvitettiin lyhennetyllä versiolla Clear Communication Scale -mittarista, joka on osa Family Dynamics Measure II (FDMII) -mittaristoa. Mittarissa vastaajan tuli miettiä väittämiä omaan perheeseensä liittyen. Nelikohtainen mittari koostui seuraavista väittämistä: “puhutaan mielestäni tärkeistä asioista”, “minua kuunnellaan, kun sanon jotakin”, “esitämme kysymyksiä, kun emme ymmärrä toisiamme” ja “selvitämme väärinkäsitykset keskustelemalla niistä”. Vastausvaihtoehdot olivat “täysin samaa mieltä”, “jokseenkin samaa mieltä”, “en osaa sanoa”, “jokseenkin eri mieltä” sekä “täysin eri mieltä”. Analyysia varten vaihtoehto “en osaa sanoa” koodattiin puuttuvaksi tiedoksi (n=280). Perheen vuorovaikutusilmapiiristä muodostettiin summamuuttuja, jonka arvo oli neljän väittämän arvojen keskiarvo. Cronbachin alfa summamuuttujalle oli 0.87. Summamuuttuja luokiteltiin kaksiluokkaiseksi vastausvaihtoehtojen “täysin samaa mieltä” ja “jokseenkin samaa mieltä” kuvatessa hyvää perheen vuorovaikutusilmapiiriä ja “jokseenkin eri

mieltä” sekä “täysin eri mieltä” kuvatessa huonoa vuorovaikutusilmapiiriä perheessä. Mittari on luotettava ja pätevä tapa mitata perheen vuorovaikutuksen luonnetta (Lasky ym. 1985).

Kommunikointi äidin ja isän kanssa. Kommunikointia äidin ja isän kanssa mitattiin kysymyksellä “Kuinka helppoa sinun on puhua seuraavien henkilöiden kanssa sinua todella vaivaavista asioista?”. Väittämät esitettiin erikseen koskien äitiä ja isää ja vastausvaihtoehdot olivat “hyvin helppoa”, “helppoa”, “vaikeaa”, “hyvin vaikeaa” sekä “ei ole tai en tapaa”. Analyysia varten vastausvaihtoehto “ei ole tai en tapaa” koodattiin analyysissa puuttuvaksi tiedoksi (äiti: n=92, isä: n=303). Äidin ja isän kanssa kommunikointia kuvaavia muuttujia käytettiin erikseen ja muuttujat luokiteltiin kaksiluokkaisiksi niin, että kaksi ensimmäistä vaihtoehtoa kuvasivat helppoa kommunikointia ja kaksi jälkimmäistä vaikeaa kommunikointia. Kommunikointia vanhempien kanssa mittaavaa kysymystä on käytetty paljon HBSC-tutkimuksessa ja sen on todettu olevan luotettava vanhempi-lapsisuhteen laatua kuvaava mittari (Currie ym. 2014, 54).

Perheen koettu taloudellinen tilanne. Nuoren kokemusta perheen koetusta taloudellisesta tilanteesta selvitettiin kysymyksellä “Mitä mieltä olet perheesi taloudellisesta tilanteesta?”. Vastausvaihtoehdot olivat “perheeni tulee erittäin hyvin toimeen taloudellisesti”, “perheeni tulee melko hyvin toimeen taloudellisesti”, “perheeni taloudellinen toimeentulo on keskitasoa”, “perheeni ei tule kovin hyvin toimeen taloudellisesti” sekä “perheeni ei tule ollenkaan hyvin toimeen taloudellisesti”. Muuttuja luokiteltiin kolmiluokkaiseksi niin, että hyvä taloudellinen tilanne sisälsi kaksi ensimmäistä vastausvaihtoehtoa, keskimäinen vastausvaihtoehto sisältyi keskinkertaiseksi arvioituun taloudelliseen tilanteeseen ja kaksi viimeistä vaihtoehtoa huonoon taloudelliseen tilanteeseen.

6.2 Analyysimenetelmät

Kiusaajan, kiusatun ja kiusaaja-uhrin roolien sekä perheen sosiaalisen tuen tekijöiden yleisyyttä ja eroja sukupuolen ja luokkatason mukaan tarkasteltiin ristiintaulukoinnilla, Khiin neliö (χ^2) -testillä ja yksisuuntaisella varianssianalyysillä. Binäärisellä logistisella regressioanalyysillä tarkasteltiin sukupuolen, iän, perheen sosiaalisen tuen tekijöiden sekä koetun taloudellisen

tilanteen yhteyttä kiusaajan, kiusatun ja kiusaaja-uhrin rooleihin. Binäärinen logistinen regressioanalyysi tehtiin myös erikseen tytöille ja pojille tarkemman sukupuolten välisen tiedon saamiseksi. Selittävien muuttujien välisten korrelaatioiden voimakkuus testattiin Spearmanin järjestyskorrelaatiolla (liitteet 4–6). Tulokset analysoitiin IBM SPSS Statistics 26 -ohjelmalla. Taulukossa 2 esitetään tutkimuskysymykset analyysimenetelmineen.

TAULUKKO 2. Tutkimuskysymykset ja käytetyt analyysimenetelmät.

Tutkimuskysymys	Analyysimenetelmät
1. Kuinka yleisiä 5.-, 7.- ja 9.-luokkalaisten koulukiusaamiskokemukset ovat ja vaihtelevatko ne luokkatason ja sukupuolen mukaan?	Ristiintaulukointi, χ^2 -testi, yksisuuntainen varianssianalyysi
2. Miten 5.-, 7.- ja 9.-luokkalaisten perheen sosiaalinen tuki vaihtelee luokkatason ja sukupuolen mukaan?	Ristiintaulukointi, χ^2 -testi, yksisuuntainen varianssianalyysi
3. Missä määrin koettu perheen taloudellinen tilanne, sosiaalisen tuen tekijät ja luokkataso ovat yhteydessä 5.-, 7.- ja 9.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien koulukiusaamiskokemuksiin?	Ristiintaulukointi, χ^2 -testi, binäärinen logistinen regressioanalyysi

7 TULOKSET

7.1 Lasten ja nuorten koulukiusaamiskokemukset

Lasten ja nuorten koulukiusaamiskokemuksia tarkasteltiin sen mukaan, olivatko he olleet kiusaajia, kiusattuja tai kiusaaja-uhreja koulussa vähintään kerran muutamien viime kuukausien aikana. Kiusaamiskokemusten yleisyyttä vertailtiin eri luokkatasojen ja sukupuolten kesken. Koko aineistossa (n=5925) kiusaajia oli 10 prosenttia, kiusattuja 17 prosenttia ja kiusaaja-uhreja 10 prosenttia tutkimushenkilöistä.

Pojat ilmoittivat olevansa kiusaajia tyttöjä yleisemmin kaikilla luokkatasoilla (p<0.001). Myös luokkatasojen välillä havaittiin eroja kiusaamisen ollessa yleisintä seitsemäsluokkalaisilla tytöillä ja pojilla. Seitsemäsluokkalaisista tytöistä yhdeksän prosenttia ja pojista 16 prosenttia ilmoitti toimineensa kiusaajina. Tämä erosi viidennestä luokasta, jossa tytöistä viisi prosenttia ja pojista 11 prosenttia oli kiusaajia. Yhdeksäsluokkalaisista tytöistä seitsemän prosenttia ja pojista 14 prosenttia ilmoitti olleensa kiusaajia (taulukko 3).

TAULUKKO 3. Kiusaajat sukupuolen ja luokkatason mukaan.

Kiusaaja	5lk		p-arvo ^a	7lk		p-arvo ^a	9lk		p-arvo ^a
	Tytöt % (n)	Pojat % (n)		Tytöt % (n)	Pojat % (n)		Tytöt % (n)	Pojat % (n)	
Kyllä	5 (54)	11 (111)	<0.001	8 (78)	16 (150)	<0.001	7 (70)	14 (130)	<0.001
Ei	95 (999)	89 (892)		92 (862)	84 (800)		93 (927)	86 (796)	
Yhteensä	100 (1053)	100 (1003)		100 (940)	100 (950)		100 (997)	100 (926)	
p-arvo ^b	<0.001			0.281			0.029^c		

^a Sukupuolten väliset erot testattu χ^2 -testillä, p<0.050 tilastollisesti merkitsevä ero

^b Luokkatasojen väliset erot testattu yksisuuntaisella varianssianalyysillä, p<0.050 tilastollisesti merkitsevä ero

^c 5.- ja 9.-luokan välinen ero

Tytöt joutuivat kiusaamisen uhriksi poikia useammin seitsemännellä ja yhdeksännellä luokalla. Kiusatuksi joutumisen kokemukset olivat kaikista yleisimpiä viidesluokkalaisilla. Viidesluokkalaisista tytöistä 22 prosenttia ja pojista 20 prosenttia ilmoitti joutuneensa kiusaamisen uhriksi. Kokemukset kiusatuksi joutumisesta olivat vähäisempiä ylemmillä luokkatasoilla, sillä yhdeksäsluokkalaisista tytöistä 14 prosenttia ja pojista 11 prosenttia oli kiusattuja (taulukko 4).

TAULUKKO 4. Kiusatut sukupuolen ja luokkatason mukaan.

Kiusattu	5lk		p-arvo ^a	7lk		p-arvo ^a	9lk		p-arvo ^a
	Tytöt % (n)	Pojat % (n)		Tytöt % (n)	Pojat % (n)		Tytöt % (n)	Pojat % (n)	
Kyllä	22 (235)	20 (198)	0.134	20 (183)	16 (153)	0.06	14 (140)	11 (101)	0.041
Ei	78 (814)	80 (807)		81 (757)	84 (794)		86 (857)	89 (822)	
Yhteensä	100 (1049)	100 (1005)		100 (940)	100 (947)		100 (997)	100 (923)	
p-arvo ^b	0.028			<0.001			<0.001		<0.001^c

^a Sukupuolten väliset erot testattu χ^2 -testillä, $p < 0.050$ tilastollisesti merkitsevä ero

^b Luokkatasojen väliset erot testattu yksisuuntaisella varianssianalyysillä, $p < 0.050$ tilastollisesti merkitsevä ero

^c 5.- ja 9.-luokan välinen ero

Kiusaaja-uhreista suurin osa oli poikia kaikilla luokkatasoilla ($p < 0.001$). Viidesluokkalaisista tytöistä seitsemän prosenttia ja pojista 17 prosenttia raportoi olevansa kiusaaja-uhreja. Kiusaaja-uhrien osuus oli pienempi ylemmillä luokkatasoilla. Seitsemäsluokkalaisista tytöistä viisi prosenttia ja pojista 16 prosenttia sekä kiusasivat että olivat kiusattuja, kun taas yhdeksäsluokkalaisista tytöistä noin viisi prosenttia ja pojista 12 prosenttia ilmoittivat olevansa kiusaaja-uhreja (taulukko 5).

TAULUKKO 5. Kiusaaja-uhrit sukupuolen ja luokkatason mukaan.

Kiusaaja-uhri	5lk		p-arvo ^a	7lk		p-arvo ^a	9lk		p-arvo ^a	
	Tytöt % (n)	Pojat % (n)		Tytöt % (n)	Pojat % (n)		Tytöt % (n)	Pojat % (n)		
Kyllä	7 (73)	17 (166)	<0.001	5 (48)	16 (151)	<0.001	5 (47)	12 (109)	<0.001	
Ei	93 (979)	84 (840)		95 (894)	84 (796)		95 (950)	88 (817)		
Yhteensä	100 (1052)	100 (1006)		100 (942)	100 (947)		100 (997)	100 (926)		
p-arvo ^b			<0.001	p-arvo ^b			<0.001	p-arvo ^b		<0.001^c

^a Sukupuolten väliset erot testattu χ^2 -testillä, $p < 0.050$ tilastollisesti merkitsevä ero

^b Luokkatasojen väliset erot testattu yksisuuntaisella varianssianalyysillä, $p < 0.050$ tilastollisesti merkitsevä ero

^c 5.- ja 9.-luokan välinen ero

7.2 Lasten ja nuorten kokema perheen sosiaalinen tuki

Nuorten kokemaa perheeltä saatua sosiaalista tukea käsiteltiin perheen tuen, perheen vuorovaikutusilmapiirin sekä äidin ja isän kanssa kommunikoinnin näkökulmista. Perheen sosiaalisen tuen tekijöitä tarkasteltiin sukupuolen ja luokkatason mukaan. Perheen tuki ei eronnut sukupuolten välillä millään luokkatasolla. Luokkatasojen eroja tarkasteltaessa sen sijaan huomattiin, että viidesluokkalaisista kaikista suurin osa koki vahvempaa perheen tukea, kun taas yhdeksäsluokkalaiset arvioivat perheen tuen luokkatasoista heikoimmaksi (taulukko 6).

Perheen vuorovaikutusilmapiiriä tarkasteltaessa huomattiin merkitsevä ero sukupuolten välillä viidennellä luokalla. Viidesluokkalaisista pojista useampi koki perheensä vuorovaikutusilmapiirin hyväksi tyttöihin verrattuna. Viidesluokkalaiset kokivat perheen vuorovaikutusilmapiirin kaikista parhaimmaksi verrattuna seitsemännen ($p < 0.001$) ja yhdeksännen ($p < 0.001$) luokan oppilaisiin (taulukko 6).

Vanhempien kanssa kommunikointia tarkasteltiin erikseen äidin ja isän kanssa kommunikointia arvioimalla. Pojat kokivat tyttöjä useammin sekä äidin että isän kanssa kommunikoinnin helpoksi kaikilla luokkatasoilla. Myös luokkatasojen välillä havaittiin eroja ja vaikeaksi koettu kommunikointi sekä äidin että isän kanssa oli yleisempää yläkoululaisilla verrattuna alakoululaisiin (taulukko 6).

TAULUKKO 6. Perheen sosiaalisen tuen tekijät sukupuolen ja luokkatason mukaan.

Perheen sosiaalinen tuki	5lk			7lk			9lk		
	Tytöt % (n)	Pojat % (n)	p- arvo ^a	Tytöt % (n)	Pojat % (n)	p- arvo ^a	Tytöt % (n)	Pojat % (n)	p- arvo ^a
Perheen tuki									
Vahvempi	89 (532)	87 (555)	0.241	77 (395)	73 (420)	0.129	72 (333)	66 (400)	0.060
Heikompi	11 (63)	13 (81)		23 (121)	28 (159)		28 (132)	34 (204)	
Yhteensä	100 (595)	100 (636)		100 (516)	100 (579)		100 (465)	100 (604)	
p-arvo ^b			<0.001			0.008			<0.001^c
Perheen vuorovaikutusilmapiiri									
Hyvä	97 (968)	99 (933)	0.005	95 (825)	96 (842)	0.209	94 (843)	95 (792)	0.120
Huono	3 (33)	1 (13)		6 (48)	4 (37)		7 (59)	5 (40)	
Yhteensä	100 (1001)	100 (946)		100 (873)	100 (879)		100 (902)	100 (832)	
p-arvo ^b			<0.001			0.591			<0.001^c
Kommunikointi äidin kanssa									
Helppoa	91 (945)	95 (931)	<0.001	85 (787)	89 (823)	0.007	78 (760)	84 (768)	0.001
Vaikeaa	9 (92)	5 (45)		15 (139)	11 (100)		22 (211)	16 (145)	
Yhteensä	100 (1037)	100 (976)		100 (926)	100 (923)		100 (971)	100 (913)	
p-arvo ^b			<0.001			<0.001			<0.001^c
Kommunikointi isän kanssa									
Helppoa	78 (782)	92 (889)	<0.001	64 (561)	83 (748)	<0.001	54 (500)	78 (691)	<0.001
Vaikeaa	22 (223)	8 (79)		37 (322)	17 (156)		46 (422)	22 (191)	
Yhteensä	100 (1005)	100 (968)		100 (883)	100 (904)		100 (922)	100 (882)	
p-arvo ^b			<0.001			<0.001			<0.001^c

^a sukupuolten väliset erot testattu χ^2 -testillä, $p < 0.050$ tilastollisesti merkitsevä ero

^b Luokkatasojen väliset erot testattu yksisuuntaisella varianssianalyysillä, $p < 0.050$ tilastollisesti merkitsevä ero

^c 5.- ja 9.-luokan välinen ero

7.3 Koulukiusaamiskokemusten ja perheen sosiaalisen tuen yhteys

Perheen tuen ja vuorovaikutusilmapiirin sekä äidin ja isän kanssa kommunikoinnin yhteyttä lasten ja nuorten rooleihin kiusaajana, kiusattuna ja kiusaaja-uhriina selvitettiin erikseen tyttöjen ja poikien osalta. Kiusaajana toimineiden tyttöjen ryhmässä havaittiin tilastollisesti merkitsevä ero vain perheen tuen suhteen yhdeksäsluokkalaisilla. Yhdeksäsluokkalaisista tytöistä perheen tuen vahvemaksi arvioineista viisi prosenttia oli kiusaajia, kun taas tuen heikommaksi kokeneista 11 prosenttia toimi kiusaajina ($p=0.016$) (liite 7). Kiusaajana toimineita poikia tarkasteltaessa havaittiin, että vain perheen vuorovaikutusilmapiiri oli yhteydessä kiusaamiseen seitsemäsluokkalaisten ryhmässä. Seitsemäsluokkalaisista pojista perheen vuorovaikutusilmapiirin hyväksi kokeneista 15 prosenttia kiusasi, kun taas perheen vuorovaikutusilmapiirin huonoksi kokeneista vastaava prosenttiosuus oli 28 ($p=0.047$) (liite 8).

Niistä viidesluokkalaisista tytöistä, jotka kokivat perheen tuen heikommaksi, suurempi osa ilmoitti joutuneensa kiusatuksi verrattuna perheen tuen vahvemaksi kokeneisiin tyttöihin (33 % vs. 19 %, $p=0.007$). Lisäksi viidesluokkalaisilla tytöillä havaittiin eroja isän kanssa kommunikoinnin suhteen, sillä kommunikoinnin helpoksi kokeneista 19 prosenttia oli kiusattuja ja vaikeaksi kommunikointia kuvailevista 33 prosenttia oli joutunut kiusaamisen kohteeksi ($p<0.001$). Seitsemäsluokkalaisista tytöistä sekä äidin että isän kanssa kommunikoinnin helpoksi kokeneista pienempi osa oli kiusaamisen uhreja verrattuna niihin, jotka kokivat kommunikoinnin vaikeaksi. Äidin kanssa kommunikoinnin helpoksi kokeneista 18 prosenttia oli kiusattu, kun taas kommunikoinnin vaikeaksi kokeneista 26 prosenttia oli joutunut kiusatuksi ($p=0.04$). Isän kanssa kommunikoinnin helpoksi kokeneista 16 prosenttia raportoi kokeneensa kiusaamista, kun puolestaan kommunikoinnin vaikeaksi kokeneista 24 prosenttia oli kiusattuja ($p=0.003$). Perheen vuorovaikutusilmapiirin osalta tilastollisesti merkitsevä ero havaittiin yhdeksäsluokkalaisilla tytöillä, joista perheen vuorovaikutusilmapiirin huonoksi kokeneista suurempi prosenttiosuus oli kiusattuja verrattuna perheen vuorovaikutusilmapiirin hyväksi kokeneisiin (31 % vs. 13 %, $p<0.001$) (liite 9).

Viidesluokkalaisista pojista perheen tuen vahvemmaksi kokeneista 18 prosenttia oli kiusattuja, kun taas perheen tuen heikommaksi kokeneista vastaava prosenttiosuus oli 28 ($p=0.03$). Seitsemäsluokkalaisista pojista heikompaa perheen tukea, huonoa perheen vuorovaikutusta sekä vaikeaa kommunikointia äidin ja isän kanssa kokeneista suurempi osa oli kiusattuja verrattuna vahvempaa perheen tukea, hyvää perheen vuorovaikutusta sekä helppoa vanhempien kanssa kommunikointia kokeneisiin ($p=0.002-0.045$). Yhdeksäsluokkalaisista pojista perheen vuorovaikutusilmapiiriin hyväksi kokeneista 10 prosenttia ja huonoksi kokeneista 26 prosenttia oli kiusattuja ($p=0.002$), minkä lisäksi yhdeksäsluokkalaisista pojista kommunikoinnin äidin kanssa helpoksi kokeneista 10 prosenttia ja vaikeaksi arvioineista 17 prosenttia oli kiusattuja ($p=0.011$) (liite 10).

Viidesluokkalaisilla tytöillä havaittiin yhteys sekä äidin että isän kanssa kommunikoinnin ja kiusaaja-uhrin roolin välillä. Äidin kanssa kommunikoinnin helpoksi kokeneista kuusi prosenttia ja vaikeaksi kokeneista 18 prosenttia oli kiusaaja-uhreja ($p<0.001$), kun taas isän kommunikoinnin suhteen vastaavat prosenttiluvut olivat 5 ja 13 ($p<0.001$). Seitsemäsluokkalaisilla tytöillä kaikki perheen vuorovaikutusta kuvaavat muuttujat olivat yhteydessä kiusaaja-uhrin rooliin. Perheen vuorovaikutusilmapiiriin huonoksi arvioineista sekä kommunikoinnin äidin ja isän kanssa vaikeaksi kokeneista suurempi osa oli kiusaaja-uhreja verrattuna perheen vuorovaikutusilmapiiriin hyväksi ja molempien vanhempien kanssa kommunikoinnin helpoksi kokeneisiin. Yhdeksäsluokkalaisista tytöistä perheen vuorovaikutusilmapiiriin hyväksi kokeneista kolme prosenttia ja vuorovaikutuksen huonoksi kokeneista 12 prosenttia oli kiusaaja-uhreja ($p=0.001$). Lisäksi niistä yhdeksäsluokkalaisista tytöistä, jotka kokivat kommunikoinnin äidin kanssa helpoksi, kolme prosenttia oli kiusaaja-uhreja, kun taas kommunikoinnin vaikeaksi kokeneista vastaava prosenttiosuus oli 10 ($p<0.001$) (liite 11).

Viidesluokkalaisista pojista perheen vuorovaikutusilmapiiriin hyväksi kokeneista 15 prosenttia oli kiusaaja-uhreja, kun taas vuorovaikutusilmapiiriin huonoksi kokeneista vastaava prosenttiosuus oli 46 ($p=0.003$). Lisäksi niistä viidesluokkalaisista pojista, joiden mielestä kommunikointi äidin kanssa oli helppoa, 16 prosenttia oli kiusaaja-uhreja kun taas kommunikoinnin vaikeaksi kokeneista vastaava prosenttiosuus oli 27 ($p=0.043$). Heikompaa perheen tukea sekä vaikeaksi kommunikoinnin äidin ja isän kanssa kokeneista

seitsemäsluokkalaisista pojista suurempi osa oli kiusaaja-uhreja verrattuna vahvempaa perheen tukea kokeneisiin sekä molempien vanhempien kanssa kommunikoinnin helpoksi kokeneisiin poikiin. Yhdeksäsluokkalaisilla pojilla kaikki tarkastelun kohteena olleet perheen sosiaalisen tuen tekijät olivat yhteydessä kiusaaja-uhriin. Perheen tuen heikommaksi ja perheen vuorovaikutusilmapiiriin huonoksi arvioineista sekä kommunikoinnin äidin ja isän kanssa vaikeaksi kokeneista yhdeksäsluokkalaisista pojista suurempi osa oli kiusaaja-uhreja verrattuna perheen tuen vahvemmaksi ja vuorovaikutusilmapiiriin hyväksi sekä äidin ja isän kanssa kommunikoinnin helpoksi kokeneisiin ($p > 0.001$ – $p = 0.003$) (liite 12).

Lasten ja nuorten todennäköisyyttä olla kiusaaja, kiusattu tai kiusaaja-uhri tarkasteltiin sukupuolen, luokkatason, perheen koetun taloudellisen tilanteen sekä perheen sosiaalisen tuen tekijöiden mukaan binäärisellä logistisella regressioanalyysillä. Analyysit tehtiin erikseen tytöille ja pojille.

Kiusaajan rooliin olivat yhteydessä sukupuoli, luokkataso ja perheen tuki. Perheen koettu taloudellinen tilanne, perheen vuorovaikutusilmapiiri sekä kommunikointi äidin ja isän kanssa eivät lisänneet todennäköisyyttä kiusata, joten ne jätettiin pois lopullisesta mallista. Pojilla oli yli kaksinkertainen ($OR = 2.14$, $p < 0.001$) todennäköisyys olla kiusaaja verrattuna tyttöihin ja seitsemäsluokkalaiset olivat kiusaajia viidesluokkalaisia todennäköisemmin ($OR = 1.45$, $p = 0.008$). Perheen tuen heikommaksi kokeneet kiusasivat puolitoista kertaa ($OR = 1.49$, $p = 0.002$) todennäköisemmin kuin tuen vahvemmaksi kokeneet (taulukko 7).

Tyttöjen osalta luokkataso oli ainoa tilastollisesti merkitsevä muuttuja, kun taas perheen koettu taloudellinen tilanne, perheen tuki ja vuorovaikutusilmapiiri sekä äidin ja isän kommunikointi eivät lisänneet todennäköisyyttä toimia kiusaajana ja ne jätettiin pois lopullisesta mallista. Seitsemäsluokkalaisilla tytöillä oli suurempi todennäköisyys olla kiusaajia verrattuna viidesluokkalaisiin tyttöihin ($OR = 1.67$, $p = 0.005$) (liite 13). Pojilla luokkataso sekä perheen tuki olivat yhteydessä kiusaajana toimimiseen, kun taas perheen koettu taloudellinen tilanne, perheen vuorovaikutusilmapiiri sekä äidin ja isän kanssa kommunikointi eivät lisänneet todennäköisyyttä toimia kiusaajana ja ne jätettiin pois lopullisesta mallista. Seitsemäsluokkalaisilla pojilla oli puolitoistakertainen ($OR = 1.48$, $p = 0.022$) todennäköisyys

toimia kiusaajana verrattuna viidesluokkalaisiin poikiin. Perheen tuen heikommaksi kokeneet pojat kiusasivat lähes puolitoistakertaisella (OR=1.42) todennäköisyydellä verrattuna perheen tuen vahvemiksi kokeneisiin poikiin (liite 14).

TAULUKKO 7. Sukupuolen, luokkatason ja perheen tuen yhteys kiusaajan rooliin.

		OR	95% LV	p-arvo
Sukupuoli	Tyttö	1.00		
	Poika	2.14	1.68–2.74	<0.001
Luokkataso	5.luokka	1.00		
	7. luokka	1.45	1.10–1.92	0.008
	9. luokka	1.08	0.80–1.45	0.626
Perheen tuki	Vahvempi	1.00		
	Heikompi	1.49	1.15–1.92	0.002

Referenssiryhmä merkitty arvolla 1.00. Omnibus (4) = 61.033; $p < 0.001$.

Hosmer and Lemeshow p-arvo 0.970.

Luokkataso, perheen koettu taloudellinen tilanne, perheen vuorovaikutusilmapiiri ja kommunikointi isän kanssa olivat yhteydessä kiusatuksi joutumiseen. Sen sijaan sukupuoli, perheen tuki sekä kommunikointi äidin kanssa eivät lisänneet todennäköisyyttä joutua kiusatuksi ja ne jätettiin pois lopullisesta mallista. Viidesluokkalaisten todennäköisyys olla kiusattu oli yli puolitoistakertainen (OR=1.60, $p < 0.001$) ja seitsemäsluokkalaisten yli kaksinkertainen (OR=2.26, $p < 0.001$) verrattuna yhdeksäsluokkalaisiin. Perheen taloudellisen tilanteen huonoksi kokeneet olivat kiusattuja lähes kaksinkertaisesti (OR=1.91, $p < 0.001$) todennäköisemmin verrattuna taloudellisen tilanteen hyväksi kokeneisiin. Perheen vuorovaikutusilmapiirin huonoksi kokeneet joutuivat kiusaamisen uhriksi puolitoista kertaa (OR=1.52, $p = 0.018$) todennäköisemmin verrattuna vuorovaikutusilmapiirin hyväksi kokeneisiin ja kommunikoinnin isän kanssa vaikeaksi kokeneilla oli yli puolitoistakertainen (OR=1.62, $p < 0.001$) todennäköisyys tulla kiusatuksi verrattuna kommunikoinnin helpoksi kokeneisiin (taulukko 8).

Sukupuolen mukaan tarkasteltuna sekä tytöillä että pojilla kiusatuksi joutumisen riskiä lisäsivät luokkataso, perheen koettu taloudellinen tilanne ja kommunikointi isän kanssa. Perheen tuki ja vuorovaikutusilmapiiri sekä kommunikointi äidin kanssa eivät lisänneet kiusatuksi joutumisen riskiä tytöillä eikä pojilla, joten ne jätettiin lopullisista malleista pois. Viidesluokkalaisilla tytöillä oli noin puolitoistakertainen (OR=1.59, $p<0.001$) ja seitsemäsluokkalaisilla tytöillä yli kaksinkertainen (OR=2.19, $p<0.001$) todennäköisyys tulla kiusatuksi verrattuna yhdeksäsluokkalaisiin tyttöihin. Riski joutua kiusaamisen uhriksi oli kaksinkertainen niillä tytöillä, jotka kokivat perheensä taloudellisen tilanteen huonoksi (OR=2.09, $p<0.001$) verrattuna taloudellisen tilanteen hyväksi kokeneisiin tyttöihin. Kommunikoinnin isän kanssa vaikeaksi kokeneilla tytöillä oli puolitoistakertainen (OR=1.51, $p<0.001$) riski joutua kiusatuksi verrattuna niihin, jotka kokivat kommunikoinnin isän kanssa helpoksi (liite 15).

Viidesluokkalaisilla pojilla oli noin puolitoistakertainen (OR=1.61, $p=0.001$) ja seitsemäsluokkalaisilla pojilla yli kaksinkertainen (OR=2.31, $p<0.001$) todennäköisyys joutua kiusatuksi yhdeksäsluokkalaisiin poikiin verrattuna ja perheen taloudellisen tilanteen huonoksi kokeneilla pojilla oli lähes kaksinkertainen (OR=1.85, $p=0.006$) riski olla kiusaamisen uhreja verrattuna taloudellisen tilanteen hyväksi kokeneisiin poikiin. Lisäksi isän kanssa kommunikoinnin vaikeaksi kokevien riski tulla kiusatuksi oli lähes kaksinkertainen (OR=1.81, $p<0.001$) verrattuna kommunikoinnin helpoksi kokeneisiin (liite 16).

TAULUKKO 8. Luokkatason, perheen koetun taloudellisen tilanteen, perheen vuorovaikutusilmapiirin ja isän kanssa kommunikoinnin yhteys kiusatun rooliin.

		OR	95% LV	p-arvo
Luokkataso	9.luokka	1.00		
	7. luokka	2.26	1.86–2.74	<0.001
	5. luokka	1.60	1.31–1.96	<0.001
Perheen koettu taloudellinen tilanne	Hyvä	1.00		
	Keskinkertainen	1.18	0.98–1.43	0.089
	Huono	1.91	1.39–2.64	<0.001
Perheen vuorovaikutusilmapiiri	Hyvä	1.00		
	Huono	1.52	1.07–2.16	0.018
Kommunikointi isän kanssa	Helppoa	1.00		
	Vaikeaa	1.62	1.36–1.93	<0.001

Referenssiryhmä merkitty arvolla 1.00. Omnibus (5) = 112.768; $p < 0.001$.

Hosmer and Lemeshow p-arvo 0.183.

Kiusaaja-uhriin rooliin olivat yhteydessä sukupuoli, luokkataso, perheen koettu taloudellinen tilanne sekä äidin ja isän kanssa kommunikointi. Lopullisesta mallista poistettiin perheen tuki ja perheen vuorovaikutusilmapiiri, sillä ne eivät lisänneet todennäköisyyttä olla kiusaaja-uhri. Pojat olivat kiusaaja-uhreja yli kolminkertaisesti (OR=3.41, $p < 0.001$) todennäköisemmin kuin tytöt. Viidesluokkalaiset olivat kiusaaja-uhreja puolitoista kertaa (OR=1.53, $p = 0.001$) ja seitsemäsluokkalaiset kaksi kertaa (OR=2.00, $p < 0.001$) todennäköisemmin kuin yhdeksäsluokkalaiset. Lisäksi perheen taloudellisen tilanteen huonoksi kokeneet sekä äidin ja isän kanssa kommunikoinnin vaikeaksi arvioineet olivat kiusaaja-uhreja todennäköisemmin verrattuna niihin, jotka arvioivat perheen taloudellisen tilanteen hyväksi ja äidin sekä isän kanssa kommunikoinnin helpoksi (taulukko 9).

Seitsemäsluokkalaisten tyttöjen todennäköisyys olla kiusaaja-uhreja oli yli kaksinkertainen (OR=2.20, $p<0.001$) verrattuna yhdeksäsluokkalaisiin tyttöihin. Perheen koetun taloudellisen tilanteen huonoksi kokeneet tytöt olivat kiusaaja-uhreja yli kaksinkertaisesti (OR=2.13, $p=0.012$) todennäköisemmin verrattuna taloudellisen tilanteen hyväksi kokeneisiin tyttöihin. Tytöistä kommunikoinnin äidin kanssa vaikeaksi kokeneet olivat kaksi kertaa (OR=2.09, $p=0.001$) todennäköisemmin ja kommunikoinnin isän kanssa vaikeaksi kokeneet puolitoista kertaa (OR=1.57, $p=0.023$) todennäköisemmin kiusaaja-uhreja verrattuna kommunikoinnin helpoksi kokeneisiin (liite 17).

Viidesluokkalaisilla (OR=1.83, $p=0.002$) ja seitsemäsluokkalaisilla (OR=1.93, $p=0.001$) pojilla oli lähes kaksinkertainen todennäköisyys olla kiusaaja-uhreja verrattuna yhdeksäsluokkalaisiin poikiin. Perheen taloudellisen tilanteen huonoksi kokeneet pojat olivat yli kaksinkertaisesti (OR=2.30, $p=0.009$) todennäköisemmin kiusaaja-uhreja kuin taloudellisen tilanteen hyväksi kokeneet pojat. Lisäksi perheen tuen heikommaksi (OR=1.48, $p=0.027$) ja kommunikoinnin isän kanssa vaikeaksi (OR=1.68, $p=0.015$) kokeneet pojat olivat kiusaaja-uhreja noin puolitoista kertaa todennäköisemmin kuin perheen tuen vahvemmaksi ja kommunikoinnin isän kanssa helpoksi kokeneet pojat (liite 18).

TAULUKKO 9. Sukupuolen, luokkatason, perheen koetun taloudellisen tilanteen sekä isän ja äidin kanssa kommunikoinnin yhteys kiusaaja-uhrin rooliin.

		OR	95 % LV	p-arvo
Sukupuoli	Tyttö	1.00		
	Poika	3.41	2.78–4.20	<0.001
Luokkataso	9.luokka	1.00		
	7. luokka	2.00	1.58–2.54	<0.001
	5. luokka	1.53	1.20–1.94	0.001
Perheen koettu taloudellinen tilanne	Hyvä	1.00		
	Keskinkertainen	1.48	1.19–1.85	<0.001
	Huono	1.89	1.31–2.73	0.001
Kommunikointi äidin kanssa	Helppoa	1.00		
	Vaikeaa	1.58	1.20–2.10	0.001
Kommunikointi isän kanssa	Helppoa	1.00		
	Vaikeaa	1.59	1.26–2.03	<0.001

Referenssiryhmä merkitty arvolla 1.00. Omnibus (7) = 212.830; p<0.001.

Hosmer and Lemeshow p-arvo 0.817.

8 POHDINTA

8.1 Pohdinta ja johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin koulukiusaamiskokemuksia ja perheen sosiaalisen tuen tekijöitä viidennen, seitsemännen ja yhdeksännen luokan tytöillä ja pojilla. Lisäksi selvitettiin sitä, missä määrin sukupuoli, luokkataso, perheen sosiaalisen tuen tekijät sekä perheen koettu taloudellinen tilanne olivat yhteydessä lasten ja nuorten koulukiusaamiskokemuksiin.

Tulosten mukaan viidennen, seitsemännen ja yhdeksännen luokan oppilaista 10 prosenttia oli kiusaajia. Sukupuolten välillä havaittiin selkeitä eroja, sillä pojilla oli tyttöihin verrattuna yli kaksinkertainen todennäköisyys olla kiusaajan roolissa. Myös aiemmassa tutkimuksessa on havaittu samansuuntaisia tuloksia (Nansel ym. 2001; Menesini & Salmivalli 2017; Walsh & Cosma 2020). Sukupuolierojen ilmenemiseen saattavat vaikuttaa tyttöjen ja poikien tyypillisesti eriävät kiusaamisen tyyli, minkä seurauksena tytöt eivät välttämättä tunnista itseraportoiduissa kyselylomakkeissa omaa toimintaansa kiusaamiseksi (Björkvist ym. 1992). Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, että kiusaajana toimiminen on yleisempää yläkoulussa verrattuna alakouluun (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2019b; Walsh & Cosma 2020). Myös tässä tutkimuksessa saatiin samansuuntaisia havaintoja, sillä seitsemäsluokkalaisten kiusaajien osuus oli suurempi verrattuna viidesluokkalaisiin.

Perheen sosiaalista tukea tarkasteltiin tässä tutkimuksessa perheen tuen ja vuorovaikutusilmapiirin sekä äidin ja isän kanssa kommunikoinnin näkökulmista. Tulosten mukaan kiusaajan roolin ja perheen sosiaalisen tuen tekijöiden välillä ei ollut havaittavissa vahvaa yhteyttä. Aiemmassa tutkimuksessa on huomattu, että huonompi vanhempi-lapsisuhde on yhteydessä muiden oppilaiden kiusaamiseen (Chan & Chui 2013; Chang & Wong 2015; Choi & Park 2018). Tässä tutkimuksessa kiusaajan rooliin oli perheen sosiaalisen tuen tekijöistä yhteydessä vain perheen tuki. Sukupuolia erikseen tarkasteltaessa huomattiin, että tytöillä mikään perheen sosiaalisen tuen tekijöistä ei ollut yhteydessä kiusaajan rooliin.

Salmivalli ym. (1996a) havaitsivat, että erityisesti kiusaajana toimivien tyttöjen sosiaalinen status on usein keskimääräistä korkeampi. Lisäksi kiusaajien sosiaalinen status koulussa on järjestäen parempi kuin kiusatuilla (Salmivalli ym. 1996a). Tämän takia voi olla mahdollista, että vertaissuhteilla ja vertaisten sosiaalisella tuella on perheen sosiaalista tukea suurempi merkitys muiden oppilaiden kiusaamisen aloittamiselle. Tässä tutkimuksessa havaittiin, että seitsemännen ja yhdeksännen luokan oppilaat kokivat kokonaisuudessaan perheen sosiaalisen tuen heikommaksi verrattuna viidesluokkalaisiin. Luokkatasojen välillä havaittuja eroja voi selittää se, että yläasteikäisillä nuorilla sosiaaliset suhteet vertaisten kanssa sekä ystävien kanssa vietetty aika nousevat merkittävämpään rooliin verrattuna sosiaalisiin suhteisiin perheenjäsenten kanssa (Bokhorst ym. 2010; Korkiamäki & Ellonen 2010). Tällöin kokemus perheen sosiaalisen tuen heikkenemisestä saattaa olla enemmänkin seurausta nuoren omien intressien muuttumisesta, kuin perheen tarjoamasta heikosta sosiaalisesta tuesta. Voi siis olla mahdollista, että perheen pienentynyt kontrolli ja vertaisten vahvistunut rooli tärkeänä sosiaalisen tuen lähteenä altistaisi joissain tapauksissa vertaisten huonolle vaikutukselle kiusaamisen aloittamisen suhteen.

Kiusattujen osuus tässä tutkimuksessa oli 17 prosenttia, mikä on hyvin linjassa aiempaan tutkimustietoon kiusatuksi joutumisen yleisyydestä (Nansel ym. 2001; Juvonen & Graham 2014). Huomionarvoista on se, että tässä tutkimuksessa koulukiusaamiseen liittyvään ryhmittelyyn otettiin mukaan kaikki ne, jotka olivat kokeneet koulukiusaamista vähintään kerran muutamien viime kuukausien aikana. Siksi koulukiusaamista kokeneiden joukko voi olla hieman suurempi verrattuna tutkimuksiin, joissa luokittelu on rajattu esimerkiksi viikoittain kiusaamista kokeneisiin oppilaisiin. Aiemmassa tutkimuksessa kiusatuiden joukossa ei ole havaittu suuria sukupuolieroja (Nansel ym. 2001; Menesini & Salmivalli 2017; Walsh & Cosma 2020), mutta tässä tutkimuksessa tytöistä suurempi osa oli kiusattuja poikiin verrattuna. Koulukiusatuksi joutumisen kokemukset olivat vähäisempiä yläkoulussa verrattuna alakouluun, mikä on linjassa myös aiempiin tutkimustuloksiin (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b; Walsh & Cosma 2020).

Perheen huono vuorovaikutusilmapiiri ja isän kanssa kommunikoinnin vaikeus lisäsivät todennäköisyyttä sille, että lapsi oli kiusattu muiden oppilaiden toimesta. Salmivallin ym. (1996a) mukaan kiusattuja oppilaita yhdistää usein vahva kokemus sosiaalisesti torjutuksi

tulemisesta. Tämä voi mahdollisesti näkyä myös vuorovaikutussuhteissa perheen ja vanhempien kanssa. Tässä tutkimuksessa havaittiin myös, että pojat kokivat äidin ja isän kanssa kommunikoinnin helpoksi tyttöjä useammin kaikilla luokkatasoilla, minkä lisäksi viidesluokkalaisiin tyttöihin verrattuna pojista useampi arvioi perheen vuorovaikutusilmapiirin hyväksi. Myös aiemmissa tutkimuksissa on havaittu samankaltaisia sukupuolieroja perheen vuorovaikutussuhteissa (Brooks ym. 2016; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2019a) ja on mahdollista, että sukupuolierot perheen vuorovaikutussuhteiden laadussa voivat heijastua myös kiusatuksi joutumisen kokemusten sukupuolieroihin. Tosin johtopäätöksiä ei voida tehdä siitä, altistavatko perheen huonot vuorovaikutussuhteet koulukiusaamiselle, vai vaikuttavatko koulukiusaamiskokemukset perheessä tapahtuvan vuorovaikutuksen laatuun.

Sosiaalisen tuen tekijöiden lisäksi tässä tutkimuksessa tarkasteltiin perheen koetun taloudellisen tilanteen yhteyttä kiusaamiskokemuksiin. Perheen koettu taloudellinen tilanne oli yhteydessä kiusatun rooliin, sillä perheen taloudellisen tilanteen huonoksi kokeneilla oli lähes kaksinkertainen riski olla kiusattu verrattuna taloudellisen tilanteen hyväksi kokeneisiin. Myös HBSC-tutkimuksen kansainvälisessä tutkimusraportissa perheen heikon varallisuuden nähtiin ennustavan muiden oppilaiden kiusaamisen kohteeksi joutumista (Elgar 2016).

Tulosten mukaan 10 prosenttia lapsista ja nuorista oli kiusaaja-uhreja, eli he sekä osallistuivat kiusaamiseen että joutuivat itse kiusatuksi. Pojilla oli reilusti yli kolminkertainen todennäköisyys olla kiusaaja-uhreja verrattuna tyttöihin ja vastaavasti luokkatasoja vertailtaessa kiusaaja-uhrien rooli oli yleisempi alemmilla luokkatasoilla verrattuna ylempiin luokkatasoihin. Tämä on hyvin linjassa kiusaaja-uhreja koskevaan aiempaan tutkimustietoon (Nansel ym. 2001; Menesini & Salmivalli 2017). Kiusaaja-uhrien rooliin olivat yhteydessä sekä äidin että isän kanssa kommunikointi, minkä lisäksi kiusaaja-uhriksi luokitelluilla pojilla perheen tuki nousi merkittäväksi perheen sosiaalisen tuen tekijäksi. Kiusaaja-uhreille on tyypillistä monien sosiaalisten ja psyykkisten ongelmien sekä käyttäytymishäiriöiden kasaantuminen (Haynie ym. 2001; Svearer ym. 2001; Kaukiainen ym. 2002), mikä tukee hyvin sitä, että kiusaaja-uhreista suurempi osa kokee vuorovaikutuksen vanhempien kanssa vaikeaksi ja vanhempien tuen heikoksi. Johtopäätöksiä siitä, kasaantuuko moniongelmaisuus perheen heikon sosiaalisen tuen seurauksena vai ilmenevätkö ongelmat perheen sosiaalisissa suhteissa muiden ongelmien ohella, ei kuitenkaan voida tehdä tämän tutkimuksen tulosten perusteella

Tässä tutkimuksessa perheen taloudellisen tilanteen huonoksi kokeneilla oppilailta oli lähes kaksinkertainen riski olla kiusaaja-uhri verrattuna taloudellisen tilanteen hyväksi kokeneisiin oppilaisiin. Perheen taloudellista tilannetta tarkasteltiin nimenomaan lapsen oman kokemuksen mukaan, minkä on todettu kuvaavan hyvin perheen varallisuustasoa (Schnohr ym. 2007). Toisaalta koettu taloudellinen tilanne kuvastaa hyvin lapsen käsityksiä oman perheen varallisuudesta suhteessa ympäröivään yhteisöön (Karvonen & Rahkonen 2011), mikä on koulukiusaamisilmiön kannalta mielenkiintoista. On siis mahdollista, että nimenomaan kokemus perheen heikommasta varallisuustasosta saa aikaan epätasapainoisuutta lasten kokemien voimasuhteiden välille ja sitä kautta lisää todennäköisyyttä joutua kiusaaja-uhriksi.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että perheen sosiaalinen tuki ja erityisesti perheen vuorovaikutusta kuvaavat tekijät ovat merkityksellisiä kiusatun ja kiusaaja-uhrien roolien kannalta, kun taas kiusaajan roolin ja perheen sosiaalisen tuen tekijöiden välillä ei huomattu vahvaa yhteyttä. Myös aiemmassa tutkimuksessa kiusatuilla ja erityisesti kiusaaja-uhreilla on huomattu esiintyvän sosiaalisia vaikeuksia kiusaajiin ja muihin oppilaisiin verrattuna (Salmivalli ym. 1996a; Kaukiainen ym. 2002; Juvonen ym. 2003). Tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat sitä, että vanhempien sosiaalisten resurssien tukemisella on mahdollisuuksia edistää lasten ja nuorten turvallista kasvua ja kehitystä. Vaikka koulukiusaaminen linkittyy vahvasti ongelmiin vertaissuhteissa, on perheen sosiaalisella tuella mahdollista vaikuttaa lapsen tai nuoren todennäköisyyteen kohdata koulukiusaamista.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tämän tutkimuksen vahvuutena on kansainväliseen HBSC-protokollaan perustuva aineisto ja otanta sekä suuri otoskoko, minkä voidaan nähdä edustavan hyvin suomenkieliseen normaaliopetukseen osallistuvia 5.-, 7.- ja 9.-luokkalaisia oppilaita. Tässä tutkimuksessa hyödynnetty aineisto oli osa vuoden 2014 WHO-Koululaistutkimuksen aineistoa. WHO-Koululaistutkimuksen aineisto on poikkileikkaustutkimus, joten tulosten perusteella ei voida tehdä kausaalipäätelmiä.

HBSC-tutkimuksen kyselylomaketta ja sen mittareita on käytetty laajasti kansainvälisessä tutkimuksessa, mikä osaltaan lisää tulosten luotettavuutta. Kiusaamista mitattiin mukaillen paljon käytettyä ja luotettavaksi todettua Olweus Bully/Victim Questionnaire -mittaria (Olweus 1996). Myös perheen sosiaalisen tuen mittaamisessa käytetyt MSPSS- ja FDMII-mittarit sekä kommunikointia vanhempien kanssa mittaavat kysymykset ovat todettu luotettaviksi ja päteviksi mittaamaan hyvin kyseistä ilmiötä (Lasky ym. 1985; Zimet ym. 1988; Currie ym. 2017, 54). Huomioitavaa on, että vanhempien kanssa kommunikointia mittaavien kysymysten vastausvaihtoehdoista koodattiin puuttuvaksi tiedoksi vaihtoehto “ei ole tai en tapaa häntä”. Kyseisen vastausvaihtoehdon säilyttäminen lopullisessa aineistossa olisi voinut antaa tarkempaa tietoa erilaisista perherakenteista. Tässä tutkimuksessa hyödynnetyt muuttujat kuvasivat vain rajallisesti perhetekijöitä, kuten perheen yksilöllistä määritelmää ja perheen rakenteita.

Itseraportoituun kyselylomakkeeseen liittyy aina haasteita, sillä se antaa tarkastellusta ilmiöstä vain subjektiivisen kuvan. Erityisesti kiusaamisilmiön mittaaminen subjektiivisesti voi vääristää tuloksia, sillä lasten on huomattu liioittelevan tai aliarvioivan eri kiusaamisen muotoja sekä omaa rooliaan kiusaamisprosessissa (Branson & Cornell 2009). On myös mahdollista, että osa oppilaista on kaunistellut tuloksia vastaamalla yleisesti hyväksytyjen normien mukaan, eikä oman toimintansa perusteella. Lisäksi laajan sosiaalisen tuen käsitteen mittaamisessa on haasteita ja valitut mittarit eivät välttämättä anna täysin kattavaa kuvaa koko ilmiöstä. Omat rajoituksensa mittareiden valintaan tuo myös valmis tutkimusaineisto, jonka mittareita ei ole valittu nimenomaan tätä tutkimusta varten. Voidaan kuitenkin sanoa, että tulokset kuvaavat kiusaamisilmiötä sekä perheen sosiaalisen tuen merkittäviä tekijöitä hyvin.

Tämän tutkimuksen teossa on noudatettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) hyvän tieteellisen käytännön ohjeita, mikä on perusta eettisesti hyväksyttävälle ja luotettavalle tutkimukselle. WHO-Koululaistutkimuksen aineisto on kerätty anonyymisti ja kyselyyn vastaaminen on ollut vapaaehtoista. Tämän tutkimuksen aineistoa on käsitelty luottamuksellisesti aineiston luovuttajan ja aineiston käsittelijän yhdessä allekirjoittaman sopimuksen mukaisesti. Lisäksi tutkimuksen teossa on kunnioitettu myös muiden tutkijoiden tekemää työtä viittaamalla heidän julkaisuihinsa asianmukaisesti. Kokonaisuudessaan

tutkimuksen teossa ja sen tulosten raportoinnissa on noudatettu rehellisyyttä, tarkkuutta ja yleistä huolellisuutta.

8.3 Jatkotutkimusaiheita

Tässä tutkimuksessa perheen sosiaalista tukea tarkasteltiin suhteessa kiusaajan, kiusatun ja kiusaaja-uhrien rooleihin. Kiusaamisprosessista on kuitenkin tunnistettu useita muitakin rooleja, joten jatkossa aihetta voisi tarkastella muidenkin roolien näkökulmasta. Myös eri kiusaamisen muotoja, kuten nettikiusaamista, voitaisiin jatkossa tarkastella suhteessa perheen sosiaaliseen tukeen. Tutkimuksessa sosiaalisen tuen näkökulma oli rajattu vain perheen sosiaaliseen tukeen ja jatkossa tutkimuksissa voisi huomioida useampien eri tuen lähteiden merkitys kiusaamiskokemusten ehkäisyssä. Sekä koulukiusaamiskokemuksia että perheen sosiaalista tukea tarkasteltiin tässä tutkimuksessa subjektiivisesta näkökulmasta. Lisäarvoa jatkotutkimuksiin toisi esimerkiksi lähipiirin näkemykset kiusaamisprosessiin osallistumisesta tai objektiivinen havainnointi sosiaalisista tilanteista.

Tutkimuksessa ei pystytty tekemään kausaali-johtopäätöksiä perheen sosiaalisen tuen ja koulukiusaamisen välille, mutta kiusaajien, kiusattujen ja kiusaaja-uhrien profiileista voidaan tunnistaa paljon tekijöitä, jotka saattavat osaltaan selittää tutkittujen muuttujien välisiä yhteyksiä. Koulukiusaamiseen liitetään paljon erilaisia lasten hyvinvointia horjuttavia tekijöitä ja jatkossa olisi tärkeää tutkia, millainen merkitys perheen sosiaalisella tuella on esimerkiksi itsetuntoon, mielenterveyteen, käyttäytymishäiriöihin tai vertaissuhteisiin ja sitä kautta koulukiusaamisen kokemuksiin.

LÄHTEET

- Arnarsson, A., Nygren, J., Nyholm, M., Torsheim, T., Augustine, L., Bjereld, Y., Markkanen, I., Schnohr, C. W., Rasmussen, M., Nielsen, L. & Bendtsen, P. 2019. Cyberbullying and traditional bullying among Nordic adolescents and their impact on life satisfaction. *Scandinavian Journal of Public Health*, 1-9. doi:10.1177/1403494818817411.
- Beale, A. V. & Hall, K. R. 2007. Cyberbullying: What School Administrators (and Parents) Can Do. *The Clearing House*, 81 (1), 8-12. doi: 10.3200/TCHS.81.1.8-12.
- Björkqvist, K., Lagerspetz, K. M. J. & Kaukiainen, A. 1992. Do girls manipulate and boys fight? Developmental trends in regard to direct and indirect aggression. *Aggressive Behavior* 18, 117-127. doi:10.1002/1098-2337(1992)18:2<117::aid-ab2480180205>3.0.co;2-3.
- Bokhorst, C. L., Sumter, S. R. & Westenberg, P. M. 2010. Social Support from Parents, Friends, Classmates, and Teachers in Children and Adolescents Aged 9 to 18 Years: Who Is Perceived as Most Supportive? *Social Development* 19(2), 417–426. doi:10.1111/j.1467-9507.2009.00540.x.
- Branson, C. E. & Cornell, D. G. 2009. A Comparison of Self and Peer Reports in the Assessment of Middle School Bullying. *Journal of Applied School Psychology* 25 (1), 5–27. doi:10.1080/15377900802484133.
- Brendgen, M. & Poulin, F. 2018. Continued Bullying Victimization from Childhood to Young Adulthood: a Longitudinal Study of Mediating and Protective Factors. *Journal of Abnormal Child Psychology* 46 (1), 27–39. doi:10.1007/s10802-017-0314-5.
- Brooks, F., Zaborskis, A., Klemra, E., Örkenyi, A., Tabak, I, Carmen, M & Alcon, G. 2016. Family. Teoksessa J. Inchley, D. Currie, T. Young, O. Samdal, T. Torsheim, L. Augustson, F. Mathison, A. Aleman-Diaz, M. Molcho, M. Weber & V. Barnekow (toim.) *Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: International report from the 2013/2014 survey.* Kööpenhamina: WHO Regional Office for Europe, 23–36.

- Cauce, A. M. & Srebnik, D. S. 1990. Returning to social support systems: A morphological analysis of social networks. *American Journal of Community Psychology* 18(4), 609–616. doi:10.1007/bf00938063.
- Chan, H. C. O. & Chui, W. H. Social Bonds and School Bullying: A Study of Macanese Male Adolescents on Bullying Perpetration and Peer Victimization. *Child Youth Care Forum* 42, 599–616. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1007/s10566-013-9221-2>.
- Chan, H. C. O. & Wong, D. S. W. 2015. The Overlap between School Bullying Perpetration and Victimization: Assessing the Psychological, Familial, and School Factors of Chinese Adolescents in Hong Kong. *Journal of Child and Family Studies* 24, 3224–3234. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1007/s10826-015-0125-7>.
- Chen, J.-K., & Wei, H.-S. 2013. School violence, social support and psychological health among Taiwanese junior high school students. *Child Abuse & Neglect* 37(4), 252–262. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.01.001>.
- Choi, B. & Park, S. Who Becomes a Bullying Perpetrator After the Experience of Bullying Victimization? The Moderating Role of Self-esteem. *Journal of Youth and Adolescence* 47, 2414–2423. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1007/s10964-018-0913-7>.
- Chu, P. S., Saucier, D. A. & Hafner, E. 2010. Meta-Analysis of the Relationships Between Social Support and Well-Being in Children and Adolescents. *Journal of Social and Clinical Psychology* 29 (6), 624–645. doi:10.1521/jscp.2010.29.6.624
- Cobb, S. 1976. Social Support as a Moderator of Life Stress. *Psychosomatic Medicine* 38 (5), 300-314. doi:10.1097/00006842-197609000-00003.
- Cohen, S. & Syme, S. L. 1985. Issues in the Study and Application of Social Support. Teoksessa S. Cohen & S. L. Syme (toim.) *Social Support and Health*. San Francisco: Academic Press, 3-22.
- Collins, W. A. & Madsen, S. D. Developmental Change in Parenting Interactions. Teoksessa L. Cuczynski (toim.) *Handbook of Dynamics in Parent-Child Relations*. California: Sage Publications, 49-67.
- Collins, W. A. & Steinberg, L. 2007. Adolescent Development in Interpersonal Context. *Handbook of Child Psychology*. doi:10.1002/9780470147658.chpsy0316.
- Cook, C. R., Williams, K. R., Guerra, N. G., Kim, T. E. & Sadek, S. 2010. Predictors of bullying and victimization in childhood and adolescence: A meta-analytic investigation. *School Psychology Quarterly* 25 (2), 65–83. doi:10.1037/a0020149.

- Cuesta Medina, L., Hennig Manzuoli, C., Duque, L. A. & Malfasi, S. 2018. Cyberbullying: tackling the silent enemy. *International Journal of Inclusive Education* 24 (9), 936-947. doi:10.1080/13603116.2018.1500648.
- Currie, C., Inchley, J., Molcho, M., Lenzi, M., Veselska, Z. & Wild, F. 2014. *Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) Study Protocol: Background, Methodology and Mandatory items for the 2013/14 Survey*. St Andrews: CAHRU.
- De Looze, M. 2016. Gender. Teoksessa J. Inchley, D. Currie, T. Young, O. Samdal, T. Torsheim, L. Augustson, F. Mathison, A. Aleman-Diaz, M. Molcho, M. Weber & V. Barnekow (toim.) *Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being*. *Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: International report from the 2013/2014 survey*. Kööpenhamina: WHO Regional Office for Europe, 222-224.
- Duncan, S. C., Duncan, T. E. & Strycker, L. A. 2005. Sources and Types of Social Support in Youth Physical Activity. *Health Psychology* 24(1), 3–10. doi:10.1037/0278-6133.24.1.3.
- Elgar, F. 2016. Family Affluence. Teoksessa J. Inchley, D. Currie, T. Young, O. Samdal, T. Torsheim, L. Augustson, F. Mathison, A. Aleman-Diaz, M. Molcho, M. Weber & V. Barnekow (toim.) *Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being*. *Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: International report from the 2013/2014 survey*. Kööpenhamina: WHO Regional Office for Europe, 227-229.
- Furman, W. & Buhrmester, D. 1985. Children's perceptions of the personal relationships in their social networks. *Developmental Psychology*, 21 (6), 1016–1024. doi:10.1037/0012-1649.21.6.1016.
- Haynie, D. L., Nansel, T., Eitel, P., Crump, A. D., Saylor, K., Yu, K. & Simons-Morton, B. 2001. Bullies, Victims, and Bully/Victims. *The Journal of Early Adolescence* 21 (1), 29–49. doi:10.1177/0272431601021001002.
- HBSC. 2021. About HBSC. Viitattu 15.3.2021. <http://www.hbsc.org/about/index.html>.
- Hupcey, J. E. 1998. Clarifying the social support theory-research linkage. *Journal of Advanced Nursing*. 27, 1231-1241. doi:10.1046/j.1365-2648.1998.01231.x.
- Inchley, J., Aleman-Diaz A., Kelly, C., Walsh, S. & Stevens, G. 2016. *Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) Study*. Teoksessa J. Inchley, D. Currie, T. Young, O.

- Samdal, T. Torsheim, L. Augustson, F. Mathison, A. Aleman-Diaz, M. Molcho, M. Weber & V. Barnekow (toim.) Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: International report from the 2013/2014 survey. Kööpenhamina: WHO Regional Office for Europe, 2-9.
- Juvonen, J., Graham, S. & Schuster, M. A. 2003. Bullying among young adolescents: the strong, the weak, and the troubled. *Pediatrics* 112 (6), 1231-1237. DOI:10.1542/peds.112.6.1231.
- Juvonen, J. & Graham, S. 2014. Bullying in Schools: The Power of Bullies and the Plight of Victims. *Annual Review of Psychology* 65 (1), 159–185. doi:10.1146/annurev-psych-010213-115030.
- Karvonen, S. & Rahkonen, O. 2011. Subjective social status and health in young people. *Sociology of Health & Illness* 33 (3), 372–383. doi:10.1111/j.1467-9566.2010.01285.x.
- Kaukiainen, A., Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Tamminen, M., Vauras, M., Mäki, H. & Poskiparta, E. 2002. Learning difficulties, social intelligence, and self-concept: Connections to bully-victim problems. *Scandinavian Journal of Psychology* 43 (3), 269–278. doi:10.1111/1467-9450.00295.
- Klemera, E., Zaborskis, A., Teufl, L., Brooks, F., Erikson, C., Moreno, C., Melkumova, M. & Boniel-Nissim, M. 2020. Social well-being. Teoksessa J. Inchley, D. Currie, S. Budisavljevic, T. Torsheim, A. Jåstad, A. Cosma, C. Kelly, & A. M. Arnarsson (toim.) Spotlight on adolescent health and well-being. Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada. International report. Volume 1. Key findings. Kööpenhamina: WHO Regional Office for Europe, 34-36.
- Kmet, L.M., Lee, R. C. & Cook, L. S. 2004. Standard quality assessment criteria for evaluating primary research papers from a variety of fields. Alberta Heritage Foundation for Medical Research.
- Korkiamäki, R. & Ellonen, N. 2010. Ikätoverisuhteet sosiaalisina resursseina yläkouluiässä. *Nuorisotutkimus* 28 (3), 18–35. Viitattu 18.3.2021. <http://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2010/3/ikatover.pdf>.

- Kvarme, L. G., Aabø, L. S. & Sæteren, B. 2015. From Victim to Taking Control. *The Journal of School Nursing* 32(2), 112-119. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1177/1059840515590608>.
- Kämppi, K., Välimaa, R., Ojala, K., Tynjälä, J., Haapasalo, I., Villberg, J. & Kannas, L. 2012. Koulukokemusten kansainvälistä vertailua 2010 sekä muutokset Suomessa ja Pohjoismaissa 1994–2010 – WHO-koululaistutkimus (HBSC-Study). Koulutuksen seurantaraportit 2012:8. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Lagerspetz, K. M. J., Björkqvist, K. & Peltonen, T. 1988. Is indirect aggression typical of females? Gender differences in aggressiveness in 11- to 12-year-old children. *Aggressive Behavior* 14 (6), 403–414. doi:10.1002/1098-2337(1988)14:6<403::aid-ab2480140602>3.0.co;2-d.
- Laine, A., Salasuo, M. & Matilainen, P. 2016. Arvot, syrjintä ja kiusaaminen. Teoksessa S. Kokko & A. Mehtälä (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa: LIITU-tutkimuksen tuloksia 2016*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja: 2016:4, 57–62.
- Larson, R. & Richards, M. H. 1991. Daily Companionship in Late Childhood and Early Adolescence: Changing Developmental Contexts. *Child Development* 62 (2), 284. doi:10.2307/1131003.
- Lasky, P., Buckwalter, K. C., Whall, A., Lederman, R., Speer, J., McLane, A., King, J. M. & White, M. A. 1985. Developing an Instrument for the Assessment of Family Dynamics. *Western Journal of Nursing Research* 7 (1), 40–57. doi:10.1177/0092055x8500700105.
- Le Poire, B. A. 2006. *Family communication. Nurturing and control in a changing world*. Thousand Oaks (CA): Sage Publications.
- Lenzi, M., Gommans, R., Tabak, I., Craig, W. & Gaspar de Matos, M. 2016. Peers. Teoksessa J. Inchley, D. Currie, T. Young, O. Samdal, T. Torsheim, L. Augustson, F. Mathison, A. Aleman-Diaz, M. Molcho, M. Weber & V. Barnekow (toim.) *Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people’s health and well-being. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: International report from the 2013/2014 survey*. Kööpenhamina: WHO Regional Office for Europe, 37-50.
- Lereya, S. T., Samara, M. & Wolke, D. 2013. Parenting behavior and the risk of becoming a victim and a bully/victim: A meta-analysis study. *Child Abuse & Neglect* 37 (12), 1091-1108.

- Lester, L., Pearce, N., Waters, S., Barnes, A., Beatty, S. & Cross, D. 2017. Family Involvement in a Whole-School Bullying Intervention: Mothers' and Fathers' Communication and Influence with Children. *Journal of Child and Family Studies* 26, 2716–2727. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1007/s10826-017-0793-6>.
- Longobardi, C., Iotti, N. O., Jungert, T. & Settanni, M. 2018. Student-teacher relationships and bullying: The role of student social status. *Journal of Adolescence* 63, 1–10. doi:10.1016/j.adolescence.2017.12.001.
- Macklem, G. L. 2003. *Bullying and teasing. Social Power in Children's Groups*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Meeus, W. 1994. Psychosocial problems and social support in adolescence. Teoksessa F. Nestmann & K. Hurrelmann (toim.) *Social networks and social support in childhood and adolescence*. Berlin: Walter de Gruyter, 241-255.
- Menesini, E. & Salmivalli, C. 2017. Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health & Medicine* 22 (1), 240–253. doi:10.1080/13548506.2017.1279740.
- Merenheimo, J. 1990. Koulukiusaaminen ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 74/1990.
- Modecki, K. L., Minchin, J., Harbaugh, A. G., Guerra, N. G. & Runions, K. C. 2014. Bullying Prevalence Across Contexts: A Meta-analysis Measuring Cyber and Traditional Bullying. *Journal of Adolescent Health* 55 (5), 602–611. doi:10.1016/j.jadohealth.2014.06.007.
- Moon, H. & Lee, S. 2020. Moderating effects of socio-ecological factors on the relationship between adolescent exposure to media violence and attitudes towards school bullying. *Journal of Advanced Nursing* 76, 2921-2932. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1111/jan.14478>.
- Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B. & Scheidt, P. 2001. Bullying Behaviors Among US Youth: Prevalence and Association with Psychosocial Adjustment. *The Journal of the American Medical Association* 285 (16), 2094-2100. doi: 10.1001/jama.285.16.2094.
- Olweus, D. 1992. *Kiusaaminen koulussa*. Keuruu: Otava.
- Olweus, D. 1996. *The Revised Olweus Bully/Victim Questionnaire*. Bergen, Norway: Research Center for Health Promotion, University of Bergen. doi:10.1037/t09634-000.

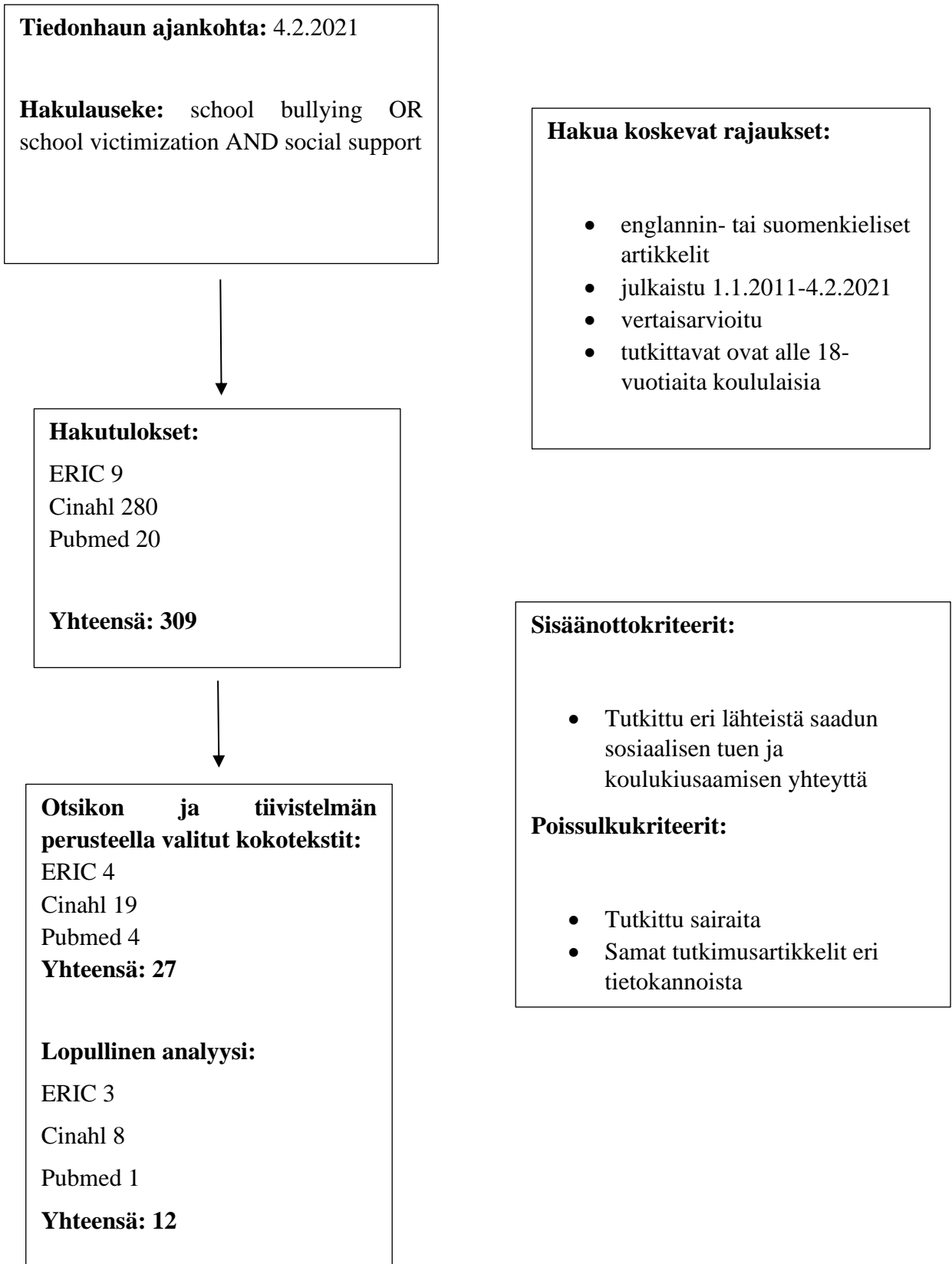
- Olweus, D. 1999. Sweden. Teoksessa P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano & P. Slee (toim.) *The Nature of School Bullying*. New York: Routledge, 7-12.
- Ophelia Iotti, N., Thornberg, R., Longobardi, C. & Jungert, T. 2020. Early Adolescents' Emotional and Behavioral Difficulties, Student–Teacher Relationships and Motivation to Defend in Bullying Incidents. *Child & Youth Care Forum* 49, 59–75. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1007/s10566-019-09519-3>.
- Ortega, R. & Mora-Merchan, J. A. 1999. Spain. Teoksessa P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano & P. Slee (toim.) *The Nature of School Bullying*. New York: Routledge, 157-174.
- Paakkari, O., Torppa, M., Villberg, J., Kannas, L. & Paakkari, L. 2018. Subjective health literacy among school-aged children. *Health Education* 118 (2), 182–195. doi:10.1108/HE-02-2017-0014.
- Perusopetuslaki 1998. 29§/30.12.2013/1267.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.
- Poling, D., Smith, S. W., Taylor, G. G. & Worth, M. R. 2019. Direct verbal aggression in school settings: A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior* 46, 127–139.
- Pörhölä, M. 2008. Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä - miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille? Teoksessa M. Autio, K. Eräranta & S. Myllyniemi (toim.) *Polarisoituva nuoruus? Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja* 38, 94–104.
- Rasmussen, M., Freeman, J., Klinger, D., Liiv, K., Samdal, O., Teutsch, F. & Vasickova, J. 2016. School. Teoksessa J. Inchley, D. Currie, T. Young, O. Samdal, T. Torsheim, L. Augustson, F. Mathison, A. Aleman-Diaz, M. Molcho, M. Weber & V. Barnekow (toim.) *Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: International report from the 2013/2014 survey*. Kööpenhamina: WHO Regional Office for Europe, 51-68.
- Roberts, C., Freeman, J., Samdal, O., Schnohr, C., Looze, M., Nic Gabhainn, S. & Iannotti, R. 2009. The health behaviour in school-aged children (HBSC) study: Methodological developments and current tensions. *International Journal of Public Health* 54 (2), 140–150. doi:10.1007/s00038-009-5405-9.

- Rigby, K. 2001. Health Consequences of Bullying and Its Prevention in Schools. Teoksessa J. Juvonen & S. Graham (toim.) *Peer Harassment in School: The Plight of the Vulnerable and Victimized*. New York: Guilford, 310-331.
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K. & Kaukiainen, A. 1996a. Bullying as a Group Process: Participant Roles and Their Relations to Social Status Within the Group. *Aggressive Behavior* 22, 1-15. doi:10.1002/(sici)1098-2337(1996)22:1<1::aid-ab1>3.0.co;2-t.
- Salmivalli, C., Karhunen, J. & Lagerspetz, K. M. J. 1996b. How Do the Victims Respond to Bullying. *Aggressive Behavior* 22, 99-109. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1098-2337\(1996\)22:2%3C99::AID-AB3%3E3.0.CO;2-P](https://doi.org/10.1002/(SICI)1098-2337(1996)22:2%3C99::AID-AB3%3E3.0.CO;2-P).
- Salmivalli, C., Huttunen, A. & Lagerspetz, K. M. J. 1997. Peer networks and bullying in schools. *Scandinavian Journal of Psychology* 38, 305-312. doi:10.1111/1467-9450.00040.
- Salmivalli, C., Lappalainen, M. & Lagerspetz, K. M. J. 1998. Stability and change of behavior in connection with bullying in schools: A two-year follow-up. *Aggressive Behavior* 24 (3), 205–218. doi:10.1002/(sici)1098-2337(1998)24:3<205::aid-ab5>3.0.co;2-j.
- Salmivalli, C. 1998a. Not only bullies and victims: participation in harassment in school classes: some social and personality factors. *Turun yliopiston julkaisu B* 225.
- Salmivalli, C. 1998b. Intelligent, attractive, well-behaving, unhappy: The structure of adolescents' self-concept and its relations to their social behavior. *Journal of Research on Adolescence* 8 (3), 333–354. doi:10.1207/s15327795jra0803_3.
- Salmivalli, C. 1998c. *Koulukiusaaminen ryhmäilmionä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Salmivalli, C. 1999. Participant role approach to school bullying: implications for interventions. *Journal of Adolescence* 22, 453–459. doi:10.1006/jado.1999.0239.
- Salmivalli, C., Kaukiainen, A., Kaistaniemi, L. & Lagerspetz, K. M. J. 1999. Self-Evaluated Self-Esteem, Peer-Evaluated Self-Esteem, and Defensive Egotism as Predictors of Adolescents' Participation in Bullying Situations. *Personality and Social Psychology Bulletin* 25 (10), 1268-1278. doi:10.1177/0146167299258008.
- Salmivalli, C., Kaukiainen, A. & Lagerspetz, K. 2000. Aggression and sociometric status among peers: Do gender and type of aggression matter? *Scandinavian Journal of Psychology* 41, 17–24. doi:10.1111/1467-9450.00166.

- Salmivalli, C. 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Schnohr, C. W., Kreiner, S., Due, E. P., Currie, C., Boyce, W. & Diderichsen, F. 2007. Differential Item Functioning of a Family Affluence Scale: Validation Study on Data from HBSC 2001/02. *Social Indicators Research* 89 (1), 79–95. doi:10.1007/s11205-007-9221-4.
- Schoeler, T., Duncan, L., Cecil, C. M., Ploubidis, G. B. & Pingault J.-B. 2018. Quasi-Experimental Evidence on Short- and Long-Term Consequences of Bullying Victimization: A Meta-Analysis. *Psychological Bulletin* 144 (12), 1229-1246. DOI:10.1037/bul0000171.
- Smith, P. K. & Sharp, S. 1994. The Problem of School Bullying. Teoksessa P. K. Smith & S. Sharp (toim.) *School Bullying: Insights and Perspectives*. London: Routledge, 1-20.
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S. & Tippett, N. 2008. Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49 (4), 376–385. doi:10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x.
- Swearer, S. M., Song, S. Y., Cary, P. T., Eagle, J. W. & Mickelson, W. T. 2001. Psychosocial Correlates in Bullying and Victimization. *Journal of Emotional Abuse* 2 (2-3), 95–121. doi:10.1300/j135v02n02_07.
- Tardy, C. H. 1985. Social Support Measurement. *American Journal of Community Psychology* 13 (2), 187-202.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019a. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportti 33:2019. Viitattu 14.1.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138562/Tilastoraportti_33_Kouluterveyskysely.pdf?sequence=2&isAllowed=y.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019b. Kouluterveyskysely 2017 ja 2019. Perustulokset, nuoret 2017 ja 2019. Viitattu 11.2.2021. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset2?alue_0=87869&mittarit_0=199799&mittarit_1=199682&mittarit_2=199765&vuosi_0=v2017&kouluaste_0=161293#.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 26.4.2021. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

- Van der Ploeg, R., Steglich, C. & Veenstra, R. 2016. The support group approach in the Dutch KiVa anti-bullying programme: effects on victimisation, defending and well-being at school. *Educational Research* 58 (3), 221–236. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1080/00131881.2016.1184949>.
- Välimaa, R. 2000. Nuorten koettu terveys kyselyaineistojen ja ryhmähaastattelujen valossa. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 68. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Walsh, S. D. & Cosma, A. 2020. Bullying and Violence. Teoksessa J. Inchley, D. Currie, S. Budisavljevic, T. Torsheim, A. Jåstad, A. Cosma, C. Kelly, & A. M. Arnarsson (toim.) *Spotlight on adolescent health and well-being. Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada. International report. Volume 1. Key findings.* Kööpenhamina: WHO Regional Office for Europe, 30-33.
- Whittaker, E. & Kowalski, R. M. 2014. Cyberbullying Via Social Media. *New Directions in Cyberbullying Research* 14 (1), 11-29. <https://doi.org/10.1080/15388220.2014.949377>.
- Williams, P., Barclay, L. & Schmied, V. 2004. Defining Social Support in Context: A Necessary Step in Improving Research, Intervention, and Practice. *Qualitative Health Research* 14 (7), 942-960. doi:10.1177/1049732304266997.
- Yun, H-Y. 2020. New Approaches to Defender and Outsider Roles in School Bullying. *Child Development* 91 (4), 814-832. doi:10.1111/cdev.13312.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G. & Farley, G. K. 1988. The Multidimensional Scale of Perceived Social Support. *Journal of Personality Assessment* 52 (1), 30–41. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa5201_2.
- Östberg, V., Modin, B. & Låftman, S. B. 2017. Exposure to School Bullying and Psychological Health in Young Adulthood: A Prospective 10-Year Follow-Up Study. *Journal of School Violence* 17 (2), 194–209. doi:10.1080/15388220.2017.1296770

LIITE 1. Tiedonhaun kuvaus.

LIITE 2. Lähdeaineisto.

Tutkimus	Kohderyhmä	Tutkimusasetelma, tiedonkeruumenetelmät ja mittarit
Chan & Chui 2013	N=365, vain poikia Kiinalaisia 10–17-vuotiaita koululaisia.	Poikkileikkaustutkimus, kyselytutkimus Koulukiusaaminen; University of Illinois Bully Scale & Victimization Scale Sosiaaliset suhteet perheen ja vertaisten kanssa; Social Bonding Scale
Chen & Wei 2013	N=1650, pojat 51.4 %, Taiwanilaisia 7–9-luokkalaisia.	Yilan County Youth Life Conditions Survey: Poikkileikkaustutkimus, kyselytutkimus Vertaisten sosiaalinen tuki; Chinese version of the Children and Adolescent Social Support Scale (CASSS) Koulukiusaaminen; California School Climate and Safety Survey (CSCSS)
Chan & Wong 2015	N=1880, 55 % poikia Hongkongilaisia 11–18-vuotiaita koululaisia.	Poikkileikkaustutkimus, kyselytutkimus Koulukiusaaminen; My Life in School Checklist Perheen ilmapiiri ja perhesuhteet; Likert-asteikko
Kvarme ym. 2015	N=19, 18 tyttöä ja 1 poika Norjalaisia 7.-luokkalaisia. Kiusatut N=3 ja tukiryhmän jäsenet N=16.	Pitkittäistutkimus, seuranta-aika 3kk, haastattelututkimus Kokemukset koulukiusaamisesta; yksilö- ja ryhmähaastattelut/avoimet kysymykset
Van der Ploeg ym. 2016	N=609, poikia 44.7 % Hollantilaisia peruskoululaisia. Osa kiusatuista (N=66) saivat oman tukiryhmän, osa (N=571) ilman tukiryhmää.	Pitkittäistutkimus, seuranta-aika 8kk, kyselytutkimus Koulukiusaaminen; Kiva Programme Questionnaire & Olweus' Bully/Victim Questionnaire Koulun kiusaajien ja puolustajien nimeäminen; Vertaisarvioinnit
Lester ym. 2017	N=1429	Satunnaistettu kontrolloitu tutkimus; Friendly Schools Friendly Families, 3 vuotta, kyselytutkimus

	Australialaisia 2-, 4- ja 6-luokkalaisia ja heidän huoltajansa.	Vanhempien tarjoama keskustelutuki, neuvominen kiusaamistilanteiden varalle, koetut vaikutukset lapsen kiusaamistilanteisiin osallistumiseen; Likert-asteikko
Östberg ym. 2017	N=813, 49.5 % poikia	Pitkittäistutkimus, seuranta-aika 10 vuotta, kyselytutkimus
	Ruotsalaisia 10–18-vuotiaita koululaisia.	Eri koulukiusaamismuotojen kokeminen; Mukailleen Olweus' Bully/Victim Questionnaire
		Suhteet vanhempiin ja vertaisiin; Kysymykset koetusta tuesta, läheisistä ystäväistä ja kommunikoinnista
Brendgen & Poulin 2018	N=390, 58 % tyttöjä	Pitkittäistutkimus, seuranta-aika 10 vuotta, kyselytutkimus
	Kanadalaisia, ensimmäisen mittauksen aikaan 6-luokkalaisia.	Koulukiusaaminen; kysymyspatteristo eri koulukiusaamismuotojen kokemisesta
		Suhde parhaaseen ystävään; Likert-asteikko
Choi & Park 2018	N=3660, 51.5 % poikia	Pitkittäistutkimus, seuranta-aika 1 vuosi, kyselytutkimus
	Korealaisia yläkoululaisia.	Koulukiusaaminen; Olweus Bully/Victim/OBVQ Questionnaire
		Vanhempi-lapsisuhde; Likert-asteikko
Longobardi ym. 2018	N=435, 51.2 % poikia	Poikkileikkaustutkimus, kyselytutkimus
	Italialaisia 6.–8.-luokkalaisia.	Koulukiusaaminen; Olweus Bully/Victim Questionnaire (OBVQ) & Participant Role Scale (PRS)
		Opettajan sosiaalinen tuki; Student perception of affective relationship with teacher scale (SPARTS)
Moon & Lee 2020	N=473, 51.4 % poikia	Poikkileikkaustutkimus, kyselytutkimus
	Kiinalaisia yläkoululaisia ja lukiolaisia.	Vanhempien kasvatustyyli; Egna Minnen Beträffande Uppfostran (Short-EMBU)
		Vanhempien väkivaltaisuus; Conflict Tactics Scale (CTS ja CTS 2)
		Koulukiusaaminen; kiusaamiseen kohdistuvat asenteet
Ophelia Iotti ym. 2020	N=506, 38 % poikia	Poikkileikkaustutkimus, kyselytutkimus
	Ruotsalaisia 5.-8-luokkalaisia.	Opettajan sosiaalinen tuki; Student Perception of Affective Relationship with Teacher Scale (SPARTS)
		Kiusaajan puolustajaksi asettuminen; Motivation to Defend Scale (MDS)

LIITE 3. Tutkimusten laadunarviointi mukailten Kmet ym. (2014).

Kvantitatiivisten tutkimusten laadunarviointi:

1. Ovatko tutkimuskysymys ja tutkimuksen tarkoitus kuvattu riittävän hyvin?
2. Onko tutkimusasetelma selkeä ja asianmukainen?
3. Onko otoksen valintamenetelmä kuvattu ja sopiva?
4. Ovatko tutkimushenkilöt kuvattu riittävän hyvin?
5. Mikäli tutkittavien satunnaistaminen oli mahdollista, onko se raportoitu?
6. Olivatko tulokset mitattu hyvin määrittelyillä ja pätevillä mittareilla? Ovatko käytetyt arviointimenetelmät raportoitu?
7. Oliko otoskoko sopiva?
8. Ovatko analyysimenetelmät raportoitu ja asianmukaisia?
9. Onko arvio päätulosmuuttujien varianssista raportoitu?
10. Onko sekoittavat tekijät kontrolloitu?
11. Onko tulokset raportoitu riittävän yksityiskohtaisesti?
12. Tukevatko tulokset tehtyjä johtopäätöksiä?

Arviointikriteerit	Chan & Chui 2013	Chen & Wei 2013	Chan & Wong 2015	Van der Ploeg ym. 2016	Lester ym. 2017	Östberg ym. 2017	Brendgen & Poulin 2018	Choi & Park 2018	Longobardi ym. 2018	Moon & Lee 2020	Ophelia Lotti 2020
1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
4	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2
5	N/A	N/A	N/A	1	1	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
6	2	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2
7	1	2	2	1	2	2	1	2	1	1	1
8	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
9	1	2	1	1	2	1	2	2	2	2	2
10	N/A	N/A	N/A	1	1	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
11	1	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2
12	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Summa	17	20	19	19	20	18	18	20	19	19	19
Pistemäärä (max. 1.00) =Summa/(28 –(N/A määrä * 2))	0.85	1.00	0.95	0.79	0.83	0.90	0.90	1.00	0.95	0.95	0.95

Kyllä=2, Osittain=1, Ei=0, Ei sovellettavissa tähän tutkimukseen=N/A

Kvalitatiivisten tutkimusten laadunarviointi:

1. Ovatko tutkimuskysymys ja tutkimuksen tarkoitus kuvattu riittävän hyvin.
2. Onko tutkimusasetelma selkeä ja asianmukainen?
3. Onko tutkimuksen konteksti selkeä?
4. Onko tutkimus yhteydessä teoreettiseen taustaan?
5. Onko otannan strategia kuvailtu ja asianmukainen?
6. Ovatko tiedonkeruumenetelmät kuvailtu ja systemaattisia?
7. Ovatko analyysimenetelmät kuvailtu ja systemaattisia?
8. Onko käytetty tutkimuksen luotettavuutta lisääviä menetelmiä?
9. Tukevatko tulokset tehtyjä johtopäätöksiä?
10. Onko tutkijan refleksiivisyyttä tarkasteltu?

Arviointikriteerit	Kvarme ym. 2015
1	2
2	1
3	2
4	2
5	1
6	1
7	2
8	2
9	2
10	2
Summa	17
Pistemäärä (max. 1.00) = Summa/20	0.85

Kyllä = 2, Osittain = 1, Ei = 0

LIITE 4. Muuttujien väliset korrelaatiot (tytöt ja pojat). Spearmanin järjestyskorrelaatio.

	1a	1b	1c	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1a. Kiusattu	-									
1b. Kiusaaja	-0.153**	-								
1c. Kiusaaja-uhri	-0.153**	-0.113**	-							
2. Sukupuoli	0.039**	-0.113**	-0.152**	-						
3. Luokkataso	-0.093**	0.034**	-0.047**	0.004	-					
4. Perheen talous	0.051**	0.006	0.060**	0.058**	0.213**	-				
5. Perheen tuki	-0.050**	-0.064**	-0.073**	0.052**	-0.197**	-0.228**	-			
6. Perheen vuorovaikutus	0.067**	0.014	0.065**	0.041**	0.069**	0.157**	0.324**	-		
7. Äidin kanssa kommunikointi	0.049**	0.011	0.068**	0.071**	0.149**	0.170**	-0.374**	0.313**	-	
8. Isän kanssa kommunikointi	0.079**	-0.018	0.039**	0.219**	0.178**	0.224**	-0.301**	0.230**	0.436**	-

LIITE 5. Muuttujien väliset korrelaatiot (tytöt). Spearmanin järjestyskorrelaatio.

	1a	1b	1c	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1a. Kiusattu	-								
1b. Kiusaaja	-0.129**	-							
1c. Kiusaaja-uhri	-0.117**	-0.066**	-						
2. Luokkataso	-0.088**	0.032	-0.040*	-					
3. Perheen talous	0.065**	0.028	0.061**	0.238**	-				
4. Perheen tuki	-0.056*	-0.062*	-0.034	-0.186**	-0.249**	-			
5. Perheen vuorovaikutus	0.072**	0.007	0.069**	0.062**	0.174**	-0.349**	-		
6. Äidin kanssa kommunikointi	0.034	0.019	0.096**	0.149**	0.156**	-0.428**	0.324**	-	
7. Isän kanssa kommunikointi	0.072**	0.024	0.076**	0.206**	0.243**	-0.367**	0.243**	0.417**	-

LIITE 6. Muuttujien väliset korrelaatiot (pojat). Spearmanin järjestyskorrelaatio.

	1a	1b	1c	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1a. Kiusattu	-								
1b. Kiusaaja	-0.172**	-							
1c. Kiusaaja-uhri	-0.180**	-0.166**	-						
2. Luokkataso	-0.098**	0.037*	-0.054**	-					
3. Perheen talous	0.031	0.002	0.080**	0.185**	-				
4. Perheen tuki	-0.048*	-0.058*	-0.084**	-0.203**	-0.241**	-			
5. Perheen vuorovaikutus	0.056**	0.030	0.081**	0.079**	0.129**	-0.308**	-		
6. Äidin kanssa kommunikointi	0.062**	0.019	0.073**	0.152**	0.179**	-0.331**	0.288**	-	
7. Isän kanssa kommunikointi	0.074**	-0.009	0.083**	0.154**	0.185**	-0.271**	0.245**	0.412**	-

LIITE 7. Kiusaajien kokema perheen sosiaalinen tuki tytöillä.

	5lk			p- arvo ^a	7lk			p- arvo ^a	9lk			p- arvo ^a
	Kiusaaja (n)	Ei-kiusaaja (n)	Yhteensä (n)		Kiusaaja (n)	Ei-kiusaaja (n)	Yhteensä (n)		Kiusaaja (n)	Ei-kiusaaja (n)	Yhteensä (n)	
Perheen sosiaalinen tuki	%	%	%		%	%	%		%	%	%	
Perheen tuki												
Vahvempi	5 (27)	95 (504)	100 (531)	0.647	7 (28)	93 (364)	100 (392)	0.465	5 (17)	95 (316)	100 (333)	0.016
Heikompi	7 (4)	94 (58)	100 (58)		9 (11)	91 (109)	100 (120)		11 (15)	89 (117)	100 (132)	
Perheen vuorovaikutusilmapiiri												
Hyvä	5 (46)	95 (918)	100 (964)	0.667	8 (67)	92 (753)	100 (820)	0.934	7 (58)	93 (784)	100 (842)	0.975
Huono	7 (2)	94 (29)	100 (31)		9 (4)	92 (43)	100 (47)		7 (4)	93 (55)	100 (59)	
Kommunikointi äidin kanssa												
Helppoa	5 (49)	95 (892)	100 (941)	0.887	8 (65)	92 (715)	100 (780)	0.887	7 (51)	93 (709)	100 (760)	0.353
Vaikeaa	6 (5)	94 (85)	100 (90)		9 (12)	91 (126)	100 (138)		91 (192)	9 (18)	100 (210)	
Kommunikointi isän kanssa												
Helppoa	5 (40)	95 (738)	100 (778)	0.876	8 (45)	92 (510)	100 (555)	0.877	6 (29)	94 (470)	100 (499)	0.137
Vaikeaa	5 (12)	95 (210)	100 (222)		8 (25)	92 (295)	100 (320)		8 (35)	92 (386)	100 (421)	

^a Ryhmien väliset erot testattu χ^2 -testillä, $p < 0.050$ tilastollisesti merkitsevä ero

LIITE 8. Kiusaajien kokema perheen sosiaalinen tuki pojilla.

	5lk			p- arvo ^a	7lk			p- arvo ^a	9lk			p- arvo ^a
	Kiusaaja	Ei-kiusaaja	Yhteensä		Kiusaaja	Ei-kiusaaja	Yhteensä		Kiusaaja	Ei-kiusaaja	Yhteensä	
Perheen sosiaalinen tuki	% (n)	% (n)	% (n)		% (n)	% (n)	% (n)		% (n)	% (n)	% (n)	
Perheen tuki												
Vahvempi	10 (56)	90 (493)	100 (549)	0.058	15 (62)	85 (357)	100 (419)	0.099	12 (46)	88 (351)	100 (397)	0.558
Heikompi	17 (14)	83 (67)	100 (81)		21 (32)	80 (124)	100 (156)		13 (27)	87 (177)	100 (204)	
Perheen vuorovaikutusilmapiiri												
Hyvä	11 (102)	89 (824)	100 (926)	0.618	15 (129)	85 (708)	100 (837)	0.047	14 (111)	86 (678)	100 (789)	0.780
Huono	15 (2)	85 (11)	100 (13)		28 (10)	72 (26)	100 (36)		13 (5)	88 (35)	100 (40)	
Kommunikointi äidin kanssa												
Helppoa	11 (101)	89 (824)	100 (925)	0.703	16 (128)	84 (691)	100 (819)	0.671	13 (101)	87 (663)	100 (764)	0.125
Vaikeaa	9 (4)	91 (40)	100 (44)		14 (14)	86 (86)	100 (100)		18 (26)	82 (118)	100 (144)	
Kommunikointi isän kanssa												
Helppoa	11 (98)	89 (784)	100 (882)	0.539	16 (122)	84 (622)	100 (744)	0.265	14 (94)	86 (594)	100 (688)	0.846
Vaikeaa	9 (7)	91 (72)	100 (79)		13 (20)	87 (136)	100 (156)		14 (27)	86 (163)	100 (190)	

^a Ryhmien väliset erot testattu χ^2 -testillä, p<0.050 tilastollisesti merkitsevä ero

LIITE 9. Kiusattujen kokema perheen sosiaalinen tuki tytöillä.

	5lk			p- arvo ^a	7lk			p- arvo ^a	9lk			p- arvo ^a
	Kiusattu %	Ei-kiusattu %	Yhteensä %		Kiusattu %	Ei-kiusattu %	Yhteensä %		Kiusattu %	Ei-kiusattu %	Yhteensä %	
Perheen sosiaalinen tuki	(n)	(n)	(n)		(n)	(n)	(n)		(n)	(n)	(n)	
Perheen tuki												
Vahvempi	19 (100)	81 (430)	100 (530)	0.007	16 (64)	84 (329)	100 (393)	0.109	12 (41)	88 (292)	100 (333)	0.414
Heikompi	33 (21)	67 (42)	100 (63)		23 (27)	77 (92)	100 (119)		15 (20)	85 (112)	100 (132)	
Perheen vuorovaikutusilmapiiri												
Hyvä	22 (207)	79 (754)	100 (961)	0.065	19 (153)	81 (668)	100 (821)	0.126	13 (106)	87 (736)	100 (842)	<0.001
Huono	36 (11)	65 (20)	100 (31)		28 (13)	72 (34)	100 (46)		31 (18)	70 (41)	100 (59)	
Kommunikointi äidin kanssa												
Helppoa	22 (202)	78 (735)	100 (937)	0.194	18 (141)	82 (640)	100 (781)	0.040	14 (104)	86 (656)	100 (760)	0.275
Vaikeaa	28 (25)	73 (66)	100 (91)		26 (35)	75 (102)	100 (137)		17 (35)	83 (175)	100 (210)	
Kommunikointi isän kanssa												
Helppoa	19 (147)	81 (627)	100 (774)	<0.001	16 (89)	84 (466)	100 (555)	0.003	13 (65)	87 (434)	100 (499)	0.344
Vaikeaa	33 (73)	67 (149)	100 (222)		24 (78)	76 (242)	100 (320)		15 (64)	85 (357)	100 (421)	

^a Ryhmien väliset erot testattu χ^2 -testillä, p<0.050 tilastollisesti merkitsevä ero

LIITE 10. Kiusattujen kokema perheen sosiaalinen tuki pojilla.

	5lk			p- arvo ^a	7lk			p- arvo ^a	9lk			p- arvo ^a
	Kiusattu %	Ei-kiusattu %	Yhteensä %		Kiusattu %	Ei-kiusattu %	Yhteensä %		Kiusattu %	Ei-kiusattu %	Yhteensä %	
Perheen sosiaalinen tuki	(n)	(n)	(n)		(n)	(n)	(n)		(n)	(n)	(n)	
Perheen tuki												
Vahvempi	18 (100)	82 (451)	100 (551)	0.030	14 (57)	86 (361)	100 (418)	0.040	9 (34)	91 (362)	100 (396)	0.205
Heikompi	28 (23)	72 (58)	100 (81)		21 (32)	79 (123)	100 (155)		12 (24)	88 (179)	100 (203)	
Perheen vuorovaikutusilmapiiri												
Hyvä	19 (179)	81 (753)	100 (929)	0.706	15 (128)	85 (708)	100 (836)	0.045	10 (77)	90 (711)	100 (788)	0.002
Huono	23 (3)	77 (10)	100 (13)		28 (10)	72 (26)	100 (36)		26 (10)	74 (29)	100 (39)	
Kommunikointi äidin kanssa												
Helppoa	19 (176)	81 (751)	100 (927)	0.084	14 (117)	86 (699)	100 (816)	0.002	10 (73)	90 (689)	100 (762)	0.011
Vaikeaa	30 (13)	71 (31)	100 (44)		26 (26)	74 (73)	100 (99)		17 (24)	83 (119)	100 (143)	
Kommunikointi isän kanssa												
Helppoa	19 (167)	81 (717)	100 (884)	0.055	13 (95)	87 (646)	100 (741)	<0.001	10 (69)	90 (617)	100 (686)	0.148
Vaikeaa	28 (22)	72 (57)	100 (79)		28 (44)	72 (111)	100 (155)		14 (26)	86 (163)	100 (189)	

^a Ryhmien väliset erot testattu χ^2 -testillä, p<0.050 tilastollisesti merkitsevä ero

LIITE 11. Kiusaaja-uhrien kokema perheen sosiaalinen tuki tytöillä.

	5lk			p- arvo ^b	7lk			p- arvo ^b	9lk			p- arvo ^b
	Kiusaaja- uhri	Muut ^a	Yhteensä		Kiusaaja- uhri	Muut ^a	Yhteensä		Kiusaaja- uhri	Muut ^a	Yhteensä	
Perheen sosiaalinen tuki	% (n)	% (n)	% (n)		% (n)	% (n)	% (n)		% (n)	% (n)	% (n)	
Perheen tuki												
Vahvempi	5 (25)	95 (506)	100 (531)	0.547	3 (11)	97 (382)	100 (393)	0.114	4 (14)	96 (319)	100 (333)	0.607
Heikompi	7 (4)	94 (58)	100 (62)		6 (7)	94 (113)	100 (120)		5 (7)	95 (125)	100 (132)	
Perheen vuorovaikutusilmapiiri												
Hyvä	6 (62)	94 (901)	100 (963)	0.155	4 (35)	96 (786)	100 (821)	0.048	3 (26)	97 (816)	100 (842)	0.001
Huono	13 (4)	87 (27)	100 (31)		10 (5)	90 (43)	100 (48)		12 (7)	88 (52)	100 (59)	
Kommunikointi äidin kanssa												
Helppoa	6 (55)	94 (885)	100 (940)	<0.001	4 (34)	96 (747)	100 (781)	0.073	3 (25)	97 (735)	100 (760)	<0.001
Vaikeaa	18 (16)	82 (74)	100 (90)		8 (11)	92 (128)	100 (139)		10 (20)	91 (190)	100 (210)	
Kommunikointi isän kanssa												
Helppoa	5 (41)	95 (736)	100 (777)	<0.001	3 (18)	97 (538)	100 (556)	0.008	4 (19)	96 (480)	100 (499)	0.175
Vaikeaa	13 (29)	87 (193)	100 (222)		7 (23)	93 (298)	100 (321)		6 (24)	94 (397)	100 (421)	

^a Oppilaat, jotka eivät vastanneet sekä kiusaavansa että olevansa kiusattuina

^b Ryhmien väliset erot testattu χ^2 -testillä, $p < 0.050$ tilastollisesti merkitsevä ero

LIITE 12. Kiusaaja-uhrien kokema perheen sosiaalinen tuki pojilla.

	5lk			p- arvo ^b	7lk			p- arvo ^b	9lk			p- arvo ^b
	Kiusaaja- uhri	Muut ^a	Yhteensä		Kiusaaja- uhri	Muut ^a	Yhteensä		Kiusaaja- uhri	Muut ^a	Yhteensä	
Perheen sosiaalinen tuki	% (n)	% (n)	% (n)		% (n)	% (n)	% (n)		% (n)	% (n)	% (n)	
Perheen tuki												
Vahvempi	14 (78)	86 (474)	100 (552)	0.869	12 (50)	88 (368)	100 (418)	0.008	6 (25)	94 (372)	100 (397)	<0.001
Heikompi	15 (12)	85 (69)	100 (81)		21 (32)	79 (123)	100 (155)		17 (34)	83 (170)	100 (204)	
Perheen vuorovaikutusilmapiiri												
Hyvä	15 (143)	85 (786)	100 (929)	0.003	15 (127)	85 (708)	100 (835)	0.490	10 (76)	90 (713)	100 (789)	<0.001
Huono	46 (6)	54 (7)	100 (13)		19 (7)	81 (29)	100 (36)		33 (13)	68 (27)	100 (40)	
Kommunikointi äidin kanssa												
Helppoa	16 (146)	84 (782)	100 (928)	0.043	15 (121)	85 (695)	100 (816)	0.007	10 (78)	90 (686)	100 (764)	0.003
Vaikeaa	27 (12)	73 (32)	100 (44)		25 (25)	75 (74)	100 (99)		19 (27)	81 (117)	100 (144)	
Kommunikointi isän kanssa												
Helppoa	16 (137)	85 (748)	100 (885)	0.160	14 (105)	86 (636)	100 (741)	0.001	9 (63)	91 (625)	100 (688)	0.001
Vaikeaa	22 (17)	79 (62)	100 (79)		25 (39)	75 (116)	100 (155)		18 (34)	82 (156)	100 (190)	

^a Oppilaat, jotka eivät vastanneet sekä kiusaavansa että olevansa kiusattuja

^b Ryhmien väliset erot testattu χ^2 -testillä, $p < 0.050$ tilastollisesti merkitsevä ero

LIITE 13. Luokkatason yhteys kiusaajan rooliin tytöillä.

		OR	95% LV	p-arvo
Luokkataso	5. luokka	1.00		
	7. luokka	1.67	1.17–2.40	0.005
	9. luokka	1.49	0.97–2.02	0.073

Referenssiryhmä merkitty arvolla 1.00. Omnibus (2) = 8.238; p=0.016.

Hosmer and Lemeshow p-arvo 1.000.

LIITE 14. Luokkatason ja perheen tuen yhteys kiusaajan rooliin pojilla.

		OR	95% LV	p-arvo
Luokkataso	5.luokka	1.00		
	7. luokka	1.48	1.06–2.08	0.022
	9. luokka	1.02	0.72–1.46	0.906
Perheen tuki	Vahvempi	1.00		
	Heikompi	1.42	1.05–1.93	0.024

Referenssiryhmä merkitty arvolla 1.00. Omnibus (3) = 12.693; p=0.005.

Hosmer and Lemeshow p-arvo 0.869.

LIITE 15. Luokkatason, perheen koetun taloudellisen tilanteen ja isän kanssa kommunikoinnin yhteys kiusatun rooliin tytöillä.

		OR	95% LV	p-arvo
Luokkataso	9.luokka	1.00		
	7. luokka	2.19	1.70–2.82	0.000
	5. luokka	1.59	1.23–2.06	0.000
Perheen koettu taloudellinen tilanne	Hyvä	1.00		
	Keskinkertainen	1.37	1.09–1.73	0.008
	Huono	2.09	1.42–3.08	0.000
Kommunikointi isän kanssa	Helppoa	1.00		
	Vaikeaa	1.51	1.22–1.86	0.000

Referenssiryhmä merkitty arvolla 1.00. Omnibus (4) = 61.203; $p < 0.001$.

Hosmer and Lemeshow p-arvo 0.079.

LIITE 16. Luokkatason, perheen koetun taloudellisen tilanteen ja isän kanssa kommunikoinnin yhteys kiusatun rooliin pojilla.

		OR	95% LV	p-arvo
Luokkataso	9.luokka	1.00		
	7. luokka	2.31	1.75–3.03	0.000
	5. luokka	1.61	1.21–2.14	0.001
Perheen koettu taloudellinen tilanne	Hyvä	1.00		
	Keskinkertainen	1.05	0.80–1.39	0.717
	Huono	1.85	1.19–2.88	0.006
Kommunikointi isän kanssa	Helppoa	1.00		
	Vaikeaa	1.81	1.38–2.38	0.000

Referenssiryhmä merkitty arvolla 1.00. Omnibus (4) = 55.077; $p < 0.001$.

Hosmer and Lemeshow p-arvo 0.123.

LIITE 17. Luokkatason, perheen koetun taloudellisen tilanteen sekä äidin ja isän kanssa kommunikoinnin yhteys kiusaaja-uhrin rooliin tytöillä.

		OR	95% LV	p-arvo
Luokkataso	9.luokka	1.00		
	7. luokka	2.20	1.45–3.36	0.000
	5. luokka	1.13	0.72–1.78	0.598
Perheen koettu taloudellinen tilanne	Hyvä	1.00		
	Keskinkertainen	1.23	0.82–1.84	0.326
	Huono	2.13	1.18–3.83	0.012
Kommunikointi äidin kanssa	Helppoa	1.00		
	Vaikeaa	2.09	1.37–3.19	0.001
Kommunikointi isän kanssa	Helppoa	1.00		
	Vaikeaa	1.57	1.06–2.32	0.023

Referenssiryhmä merkitty arvolla 1.00. Omnibus (5) = 44.667; $p < 0.001$.

Hosmer and Lemeshow p-arvo 0.176.

LIITE 18. Luokkatason, perheen koetun taloudellisen tilanteen, perheen tuen ja isän kanssa kommunikoinnin yhteys kiusaaja-uhrin rooliin pojilla.

		OR	95% LV	p-arvo
Luokkataso	9.luokka	1.00		
	7. luokka	1.93	1.30–2.85	0.001
	5. luokka	1.83	1.25–2.67	0.002
Perheen koettu taloudellinen tilanne	Hyvä	1.00		
	Keskinkertainen	1.42	0.98–2.05	0.066
	Huono	2.30	1.24–4.27	0.009
Perheen tuki	Vahvempi	1.00		
	Heikompi	1.48	1.05–2.08	0.027
Kommunikointi isän kanssa	Helppoa	1.00		
	Vaikeaa	1.68	1.10–2.54	0.015

Referenssiryhmä merkitty arvolla 1.00. Omnibus (5) = 35.624; $p < 0.001$.

Hosmer and Lemeshow p-arvo 0.876.